

Stenografični zapisnik

desete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 8. februvarija 1894.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar Oton Detela. — Zastopnika c. kr. vlade: deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar vitez Viljem Laschan. — Vsi člani razun: ekscelex knez-škof dr. Jakob Missia, Ivan Mesar, Viljem Pfeifer. — Zapisnikar: deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika IX. deželno-zborske seje dné 1. februvarija 1894.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 61. Poročilo deželnega odbora gledé uvrstitve v cestnem okraji Krškem se nahajajoče občinske ceste, ki se pri Belem Bregu od Krško-Kostanjeviške deželne ceste odcepi ter drži čez Drnovo, Zasap in Češence do Cerkljan in od tu naprej do ondotnega broda čez Krko, med okrajne ceste.
4. Priloga 62. Poročilo deželnega odbora o napravi nove, 380 m dolge okrajne ceste pri Radoljici z dotičnim zákonskim načrtom.
5. Priloga 63. Poročilo deželnega odbora gledé združitve vasi Gnadendorf in Hutterhäuser z mestom Kočevjem.
6. Priloga 64. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt za preložitve deželne ceste iz Radne čez Mokronog na Veliko Loko med km 24.140 in km 25.760 z dotičnim načrtom zakona.
7. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 3. B: Agrarne razmere.
8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Vipavi za podporo 15.000 gld. v svrhu uravnavanja reke Vipavsice.
9. Ustno poročilo upravnega odseka gledé načrta zakona o preložitvi okrajne ceste z Vrhnik do Podlipe v delni progí pri Stari Vrhnik (k prilogi 47.).
10. Ustno poročilo upravnega odseka gledé naprave nove okrajne ceste v Žužemperškem cestnem okraji od Smuke čez Hine do Zvirč (k prilogi 49.).
11. Ustno poročilo upravnega odseka o uvrstitvi 1045 m dolge, v cestnem okraji Črnomaljskem se nahajajoče občinske ceste, ki se v Burgi pri Rožmanovi hiši od Črnomaljsko-Adlešiške okrajne ceste odcepi ter drži do broda čez Kolpo pri Podbrezji, med okrajne ceste (k prilogi 50.).

Stenographischer Bericht

der zehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 8. Februar 1894.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder, mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Johann Mesar, Wilhelm Pfeifer. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der IX. Landtags-sitzung vom 1. Februar 1894.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 61. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Einreichung der im Straßenbezirke Gurkfeld vorkommenden, bei Belibreg von der Gurkfeld-Landstrasse Landesstrasse abzweigenden, über Drnovo, Sasap und Kerschdorf bis Zirkle und von da bis zu der dortigen Gurküberfuhr führenden Gemeindestrasse in die Kategorie der Bezirksstrassen.
4. Beilage 62. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Herstellung einer neuen, 380 m langen Bezirksstrasse bei Radmannsdorf sammt Vorlage des bezüglichlichen Gesetzentwurfes.
5. Beilage 63. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Einverleibung der Ortschaften Gnadenborn und Hutterhäuser zur Stadt Gottschee.
6. Beilage 64. Bericht des Landesausschusses, mit welchem das Project für die Umlegung der Radna-Rassenfuß-Großlader Landesstrasse im Concurrenzbezirke Rassenfuß zwischen km 24.140 und km 25.760 sammt dem bezüglichlichen Gesetzentwurfe vorgelegt wird.
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses, und zwar über: § 3. B: Agrarverhältnisse.
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Wippach um Bewilligung einer Subvention von 15.000 fl. behufs Regulierung des Wippacher Flusses.
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Umlegung der Oberlaibach-Podlipaer Bezirksstrasse in der Theilstrecke bei Altberlaibach (zur Beilage 47.).
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit einer im Straßenbezirke Seisenberg von Langenthon über Sinnach bis Schwörz neu herzustellenden Bezirksstrasse (zur Beilage 49.).
11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreichung der im Straßenbezirke Tschernembl vorkommenden, in Burga beim Rožman'schen Hause von der Tschernembl-Adlešischer Bezirksstrasse abzweigenden und bis zur Kulpa-Ueberfuhr bei Freithurn führenden, 1045 m langen Gemeindestrasse in die Kategorie der Bezirksstrassen (zur Beilage 50.).

12. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer:
 - a) o št. I. in II. uvoda;
 - b) o § 1.: Zakonski načrti in sklepi;
 - c) o § 3. C: Zdravstvene reči;
 - d) o § 4.: Deželne podpore in o § 5.: Občinske reči;
 - e) o § 7. A: Deželna prisilna delalnica.
 13. Ustno poročilo finančnega odseka o napravi kranjskega zavoda za gluhoneme in slepe otroke (k prilogi 56.).
 14. Priloga 65. Poročilo finančnega odseka o predloženem načrtu zakona glede oskrbljenja občin Crnomelj, Semič, Kot, Petrova Vas in Telečji Vrh z vodo (k prilogi 53.).
 15. Ustno poročilo upravnega odseka glede dovolitve priklad za cestne namene (k prilogi 48.).
 16. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:
 - a) § 2.: Davki;
 - b) § 7. B: Deželni dobrodelni zavodi;
 - c) § 7. C: Deželni muzej;
 - d) § 8. A: Ljudske šole; B: Obrtni pouk; C: Deželna vinarska, sadjarska in poljedelska šola na Grmu.
12. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landes-ausschusses, und zwar über:
 - a) Nr. I. und II. der Einleitung;
 - b) § 1: Gegegentwürfe und Beschlüsse;
 - c) § 3. C: Sanitätsangelegenheiten;
 - d) § 4: Landesunterstützungen und § 5: Gemeindeangelegenheiten;
 - e) § 7. A: Landes-Zwangsarbeitsanstalt.
 13. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Errichtung einer krainischen Taubstummen- und Blinden-Anstalt (zur Beilage 56).
 14. Beilage 65. Bericht des Finanzausschusses über den vorgelegten Gegegentwurf, betreffend die Wasserversorgung der Gemeinden Tschernembl, Semitsch, Winkel, Petersdorf und Rälbersberg (zur Beilage 53).
 15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Genehmigung von Umlagen für Straßenzwecke (zur Beilage 48).
 16. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landes-ausschusses, und zwar über:
 - a) § 2: Steuern;
 - b) § 7. B: Landeswohlthätigkeits-Anstalten;
 - c) § 7. C: Landesmuseum;
 - d) § 8. A: Volksschulen; B: Gewerblicher Unterricht; C: Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden.

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten vormittags.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Gospoda zapisnikarja naprosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika IX. deželno-zborske seje dné 1. februvarija 1894.

1. Lesung des Protokolls der IX. Landtags-Sitzung vom 1. Februar 1894.

Tajnik Pfeifer

(bere zapisnik IX. seje v slovenskem jeziku — liešt das Protokoll der IX. Sitzung in slovenischer Sprache).

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Naznanjam, da je gospod poslanec Pfeifer naznanil, da je bolehen ter tako opravičil današnjo odsotnost.

Ker je visoki deželni zbor v zadnji seji sklenil, da se peticije več ne sprejmejo, temveč odstopajo deželnemu odboru, in je prišla še neka peticija občine Senožeške za neko stvar, o kateri se je visokemu deželnemu zboru izročila že cela vrsta peticij, namreč za zgradbo železnice iz Škofje Loke na Divačo, in ker je ta peticija v zvezi z drugimi prošnjami, o katerih se v finančnem odseku še ni obravnavalo, predlagam, da se tudi ta prošnja izroči finančnemu odseku.

Ako nihče ne ugovarja (ni ugovora — wird kein Widerspruch erhoben) izroči se peticija finančnemu odseku.

Prestopimo k točki 3. dnevnega reda, to je:

3. Priloga 61. Poročilo deželnega odbora gledé uvrstitve v cestnem okraji Krškem se nahajajoče občinske ceste, ki se pri Belem Bregu od Krško-Kostanjeviške deželne ceste odcepi ter drži čez Drnovo, Zasap in Česence do Cerkljan in od tu naprej do on-dotnega broda čez Krko med okrajne ceste.

3. Beilage 61. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einreihung der im Straßenbezirke Gurkfeld vorkommenden, bei Belibreg von der Gurkfeld-Landstrasse Landesstrasse abzweigenden,

über Dernovo, Sasap und Kerschdorf bis Gurkfeld und von da bis zu der dortigen Gurküberfuhr führenden Gemeindestrasse in die Kategorie der Bezirksstrassen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 62. Poročilo deželnega odbora o napravi nove, 380 m dolge okrajne ceste pri Radoljici z dotičnim zakonskim načrtom.

4. Beilage 62. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Herstellung einer neuen 380 m langen Bezirksstrasse bei Radmannsdorf sammt Vorlage des bezüglichen Gesetzentwurfes.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 63. Poročilo deželnega odbora glede združitve vasi Gnadendorf in Hutterhäuser z mestom Kočevjem.

5. Beilage 63. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einverleibung der Ortschaften Gnaden-dorf und Hutterhäuser zur Stadt Gottschee.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

6. Priloga 64. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt za preložitev deželne ceste iz Radne čez Mokronog na Veliko Loko med km 24.140 in km 25.760, z dotičnim načrtom zakona.

6. Beilage 64. Bericht des Landesauschusses, mit welchem das Project für die Umlegung der Radna-Massenfuß-Großlader Landesstrasse im Concurrenz-bezirke Massenfuß zwischen km 24.140 und km 25.760 sammt dem bezüglichen Gesetzentwurfe vorgelegt wird.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Preidemo k 7. točki dnevnega reda in prosim gospoda poročevalca, da vpelje svoje poročilo.

Točka 7. je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o: § 3. B: Agrarne razmere.

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses, und zwar über: § 3. B: Agrarverhältnisse.

Poročevalec dr. Tavčar:

V imenu upravnega odseka poročati mi je o »agrarnih razmerah«, ki so obsežene v § 3. letnega poročila pod črko B v marg. št. 90. do vštete 97.

V marg. št. 90. in 91. razloženo je na jedni strani stanje hranilnih in posojilnih društev, na drugi strani pa hipotekarna zadolžitev.

Dotičnemu poročilu nima upravni odsek ničesar dostavljati in le predlaga, da se marg. št. 90. in 91. vzameta v vednost.

(Obvelja. — Angenommen.)

V marg. št. 92. poroča deželni odbor, kaj je storil vsled lansko-letnega sklepa, storjenega o predlogu gospoda poslanca Hribarja glede ustanovitve deželne hipotečne banke. Poročilo je kratko in maloobsežno, a navzlic temu predlaga upravni odsek, da se marg. št. 92. vzame v vednost.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Ko smo v IV. seji dné 15. marca 1892. naročili deželnemu odboru, da naj se zopet peča z vprašanjem, ali bi ne bilo dobro, da bi se ustanovila deželna hipotečna banka, bil je poročevalec isti gospod tovariš, ki je poročevalec tudi danes in takrat se je oglasil tudi častiti gospod tovariš Luckmann in je koncem svojega govora izustil nastopne besede: »Nichtsdestoweniger schließe ich mich dem Antrage des Herrn Vorredners an, weil eine eingehendere Information immer gut ist; der Landesausschuss hat wieder eine angenehme Arbeit, und wir bekommen vielleicht im nächsten Jahre wieder sehr wertvolle Informationen, auf die ich mich schon jetzt sehr freue.»

Gospodu poročevalcu se je zdelo potrebno odgovoriti gospodu poslancu Luckmanu, da vender ne gre tako važnih stvari obravnavati tako humoristično. Žalibog vidim, da je gospod tovariš Luckmann takrat imel prav in da je že naprej slutil, kacega poročila se imamo nadejati od deželnega odbora; da je govoril nekako kot prorok. Postranska stvar je, kdo je poročevalec v deželnem odboru; ali če se deželnemu odboru od strani visoke zbornice dá kako naročilo, mora za deželni odbor biti dolžnost, da dotičnemu nalogu zadosti, ako pa samo reče: »Mi smo prosili tri hranilnice, da se izrečejo, ali bi kazalo, da bi se na Kranjskem ustanovila deželna hipotečna banka«, in ako se dotični odgovori niti ne prijavijo, temveč se preko cele stvari prestopa na dnevni red, reči moram, da to niso nikakršne informacije. Iz tacega poročila, kakor ga nam podaje deželni odbor v marg. št. 92. ne moremo dobiti niti

najmanjše informacije o tem, kaj so pisale dotične hranilnice. Vážno bi bilo, da bi se bila dala vsaj pisma natisniti, da bi visoki deželni zbor vedel, kaki motivi so vodili deželni odbor, da nam ni podal niti motiviranega predloga, niti ne natančnega poročila. Jaz, ker se zanimam za to stvar, šel sem k deželnemu odboru, rekviroval sem akte in pogledal kaj da so odgovorile hranilnice. Dotične akte imam tukaj in bodem tako prost, da iz pisem, katera so poslale hranilnice, navedem najvažnejše stvari in da se, ker se je deželni odbor, kakor sam pravi, strinjal z navedenimi razlogi, spuščam nekoliko v podrobno ocenjevanje v pismih obseženih navodov.

Najprej pa moram, kar se tiče ustanovitve deželne hipotečne banke na Kranjskem, nekoliko pojasniti zgodovino tistega mojega predloga, katerega sem stavil s svojimi tovariši v seji dné 25. oktobra 1889. Ko se je bil visoki deželni zbor sešel dné 10. oktobra 1889., predložil sem takoj v prvi seji tisti predlog, kateri sem s tovariši svojimi pozneje dné 25. oktobra stavil v visoki zbornici častitim članom visoke zbornice v podpis. Na dotičnem predlogu podpisalo se je 19 članov te visoke zbornice. Skorej je bilo torej gotovo, da se bode predlog stavil v imenu vse — recimo — narodne stranke v tej zbornici. Ali nekateri gospodje, ki so predlog moj podpisali, niso pomislili, da takrat ni bilo tukaj nekoga, ki jih je imel v oblasti. Kar najedenkrat pa je prišel nad nje sv. Duh v podobi gospoda poslanca Šukljeta in takoj je pregovoril 11 gospodov poslancev, da so preklicali svoje podpise. Zdi se mi potrebno, da imenujem tiste gospode poslance, kateri so dné 11. oktobra 1889 imeli še drugačno prepričanje, kakor dné 25. oktobra. Ti gospodje so bili: dr. Vošnjak, dr. Papež, Povše, Ogorelec, Pakiž, Kersnik, Lavrenčič, Dragoš, Klun, Žitnik in Detela. Ti gospodje poslanci so tekom 14 dni kar najedenkrat postali čisto drugega mišljenja. Ko se je potem predlog o ustanovitvi deželne hipotečne banke v privatnih krogih razpravljal, reklo se je od neke strani zaničljivo: »Naj stavi Hribar predlog, če bode dobil zadostno število podpisov.« Vender je bilo nekoliko kolegov, kateri so bili mnjenja, da je vsak inicijativni predlog vreden, da pride vsaj v obravnavanje in ki niso odrekli svojih podpisov, in tako je bil predlog stavljen dné 25. oktobra. V zadnjem času čul sem iz ust tovariša, ki maršira pod komando gospoda kanonika Kluna, da se v tej visoki zbornici žalibog preveč gleda na to, kdo da stavi kak predlog; da se torej ne gleda na stvar, ampak na osobo in to je morebitno vplivalo, da so nekateri gospodje odrekli svoje podpise na mojem inicijativnem predlogu.

Toliko se mi je zdelo potrebno, omeniti o zgodovini tega predloga, in sedaj se hočem spustiti nekoliko v podrobnosti *in merito* stvari.

Iz marg. št. 91., katera je poprej bila odobrena, razvidijo gospodje, da se je, kar se tiče narodnega gospodarstva, v poslednjih letih v naši kronovini obrnilo nekoliko na bolje. Morebiti se da to pripisati deloma velikim žrtvam, katere visoki deželni zbor stori vsako leto za narodno gospodarstvo, kajti iz našega vsakoletnega proračuna deželnega zaklada je razvidno, da gre večina tistih troškov, kateri so izkazani med izredno

potrebščino, v pomoč kmetijstvu in národnemu gospodarstvu v naši deželi sploh, in res se kaže, da so se razmere v poslednjih petih letih, za katere sem si sestavil primerjalne številke, na bolje obrnile. Ako hočemo, da imamo pravi pregled o rubrikah, katere nam podajajo deželni odbor pod marg. št. 91. o hipotekarnem zadolženju leta 1892., primerjati moramo pri premembah v posestvih prvič rubriko, v kateri je povedano, koliko se je prodalo in kupilo, in pri novih dolgovih dve rubriki, kjer je izkazano, koliko dolgov je ostalo od prej in koliko se je napravilo novih dolgov vsled posojil. Če te tri rubrike primerjamo, vidimo, da se je leta 1892. izposodilo več kakor leta 1891. 309.890 gld., in da se je kupilo posestev več kakor leta 1891. za 121.675 gld. Iz tega se dá sklepati, da se jako mnogo tistega denarja, ki se je pri raznih denarnih zavodih in privatnikih vzel na posodo, porablja za to, da si posestniki prikupjujejo zemljišča in napravljajo svoja posestva večja. Res je, da je od kupnine vsled zastalih kupnin na dolgu ostalo še 96.486 gld. Ali če primerjate prvo številko, katero sem omenil, vidite, da so v kljub temu za 91.729 gld. razmere postale ugodnejše v letu 1892. ko so bile leta 1891. Za znesek 91.729 gld. se je potemtakem zboljšalo národno gospodarstvo v mali naši kronovini tekom jednega leta. Veliko to sicer ni, ali nekaj je vender, in z veseljem nas mora navdajati misel, da tisti veliki troški, ki smo jih izdali za národno gospodarstvo, niso bili neplodonosni. Da so se razmere naše dežele v narodno-gospodarskem oziru zboljšale, mora se pa zelo pripisavati tudi dvema novima zavodoma, katerasta se v poslednjem času ustanovila — Kočevska hranilnica namreč in mestna hranilnica Ljubljanska. Kasneje bodem imel priliko, da povem, koliko sta ta dva zavoda izposodila na hipoteke v naši deželi. Ali iz vseh teh števil, ki jih imate navedene pod marg. št. 91., ako primerjate razmere leta 1888. in leta 1892., kakor sem primerjal leto 1892. z letom 1891., vidite, da je delovanje teh dveh na novo ustanovljenih zavodov bilo prav velike koristi za deželo Kranjsko. To se kaže tudi, če primerjate na drugi strani rubriko 5., iz katere razvidite, koliko se je prodalo vsled eksekucij. Pri novih dolgovih v 5. rubriki vidite, za koliko so se spremenili dolgovi vsled eksekutivnih uknjžeb, in končno v prvi rubriki pri razbremenitvi, koliko se je izbrisalo vsled nezadostnih skupil. Te tri rubrike so v organični zvezi med saboj in zato je interesantno primerjanje njihovo, ker se tudi tukaj pokaže, v koliko se je zboljšalo národno gospodarstvo v poslednjih petih letih. Ako vzamemo dobo od leta 1888. do leta 1892., vidimo, da se je leta 1892. proti povprečnemu številu prejšnjih petih let eksekutivno manj prodalo za 34.942 gld., da so novi dolgovi vsled eksekutivnih vknjžeb manj znašali za 16.138 gld. in razbremenitev vsled nezadostnega skupila je bila večja za 9426 gld. Za 58.346 gld. se je torej v premeri v preteklih petih letih národno gospodarstvo zboljšalo. Če pa vzamemo številke iz leta 1891. in 1892., pokaže se nam še ugodnejše razmerje, kajti eksekutivnih prodaj je bilo manj za 80.736 gld. in novih dolgov zopet manj za 10.702 gld., torej je bil uspeh boljši za skupaj 91.438 gld. Od tega zneska mora se odračuniti razbremenitev vsled nezadostnega

skupila 9893 gld., tako da je posestno stanje vender boljše bilo za 81.545 gld. Pred vsem je to pripisati dvema novima zavodoma v deželi naši, katere sta začela posojati na hipoteke. Prejšnje številke res dokazujejo, da sta na zboljšanje národnega gospodarstva največ vplivala ta dva zavoda. Sedaj pa nastane vprašanje, ali bi se te razmere ne dale še bolj ugodno predrugačiti, ako bi se še na boljši način kakor dosedaj skrbelo za razvoj realnega kredita? Visoki deželni odbor (klici: — Ruže: «Ne «visoki»!») — torej ne visoki, ampak samo slavni (poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Se slavni ni!») Deželni odbor pravi, da se njemu ni zdelo potrebno, o tej stvari natančneje poizvedavati. Bržkone je prezrl, da so se v drugih krogih v zadnjem času jako resno začeli baviti z vprašanjem realnega kredita, in da je poljedelsko ministerstvo izdelalo nek načrt zakona o kmetskih stanovskih zadrugah. §. 16. tega zakonovega načrta pravi, da imajo kmetske zadruge pred vsem skrbeti za to, da se omogoči kmetovalcem, da si najemajo dolgo-obrestna posojila na amortizacijo pri hipotečnih bankah, in kjer teh ni, tudi pri drugih zavodih. Visoko poljedelsko ministerstvo polaga torej veliko važnost na taka dolgo-obrestna posojila, katere bi se imela amortizovati. Imeli smo priliko, da smo čuli v tej visoki zbornici, da se je jedenkrat kranjska hranilnica, katere se še vedno drži svojih starih tradicij, proti temu izrekla, da bi bilo pametno, ako bi se za kmete vpeljala amortizacijska posojila, češ, za kmeta — in seveda pred vsem za zavod — je boljše, ako ostane pri sedanjih praksi. V poslednjem času pa nam je povedal gospod poslanec za dolenjska mesta — stvar je bila tudi meni znana — da je dandanes splošno obveljalo načelo, da ne gre delati dolgov, kateri bi se ne amortizovali, temveč da je odločno želeti, da se vsak dolg, ki se napravi na kako posestvo v teku jedne generacije, torej približno v 50 letih, amortizuje. Na tej podlagi sloni moderno posojevanje na zemljišča in so ustanovljeni vsi hipotečni zavodi. Ako poljedelsko ministerstvo v načrtu zakona o ustanovitvi kmetskih zadrug, o katerih uspehu ali neuspehu more biti mnenje različno, poklada važnost na hipotečne zavode, ne stori tega brez uzroka, kajti velikokrat vidite pri hranilnicah, da stojé na tistem tesnosrčnem stališči kakor Kranjska hranilnica.

Takrat, ko se je poročalo o mojem predlogu, reklo se je, da se današnja teorija ne strinja več z hipotečnimi zavodi. Te krilate besede je prinesel v finančni odsek njega ekselencija gospod poslanec baron Schwegel, kateri, kadar kake stvari ne more dokazati, navadno pride s kakšnim zelo učeno donečim stavkom in misli, da je s tem stvar odpravil. Ali ravno v poslednjih časih se je ustanovilo več novih hipotečnih zavodov v Avstriji, in to je dokaz, da se moderna teorija ne odvrača od hipotečnih zavodov, ampak da podpira njihovo ustanavljanje. V tem oziru bi torej tudi teorija ustanovitvi deželne hipotečne banke ne bila nasprotna.

Oglejmo si pa sedaj, na kako stališče se je postavil deželni odbor, da je tako kratko poročal o vprašanji, katero se mu je v proučevanje izročilo. Tukaj v aktih nahajam vprašanja, katere je visoki — ali

prav za prav slavni-deželni odbor poslal hranilnici v Kočevji, Kranjski hranilnici in mestni hranilnici Ljubljanski, da izreko svoje mnenje. Mestni hranilnici Ljubljanski piše kratko (bere — lieš):

«Slavni deželni zbor kranjski je v IV. seji dne 15. marcija 1892. leta deželnemu odboru naročal, naj z ozirom na sedanji položaj denarnega trga in z ozirom na splošne narodno-gospodarske razmere uvažuje, če bi ne kazalo ustanoviti deželno hipotečno banko, in naj o tem poroča v prihodnjem zasedanji deželnega zbora.

Ker v Ljubljani dve hranilnici posluje, želi deželni odbor poizvedeti, ali se toliko prosilcev za posojila oglaš, da hranilnici ne moreti zadostovati zahtevanemu kreditu.

Slavna mestna hranilnica naj torej blagovoli naznati deželnemu odboru svoje izkušnje in opazovanja gledé hipotečnih posojil na Kranjskem »

Jednako pismo, samo da je koncipirano v nemškem jeziku, šlo je tudi na Kranjsko hranilnico. Hranilnici kočevski pa je deželni odbor pisal sledeča vprašanja (bere — lieš):

«1.) Welcher Zinsfuß für Darlehen bei der dortigen Sparcasse festgestellt ist? 2.) Ob neben den Zinsen von den Hypothekargläubigern noch besondere Vergütungen für Spejen eingehoben werden? 3.) Ob die Gläubiger zur ratenweisen Rückzahlung der Darlehen und in welchen Theilbeträgen verpflichtet sind? und 4.) ob die Sparcasse über genügende Einlagen verfügt, um die gewünschten Hypothekardarlehen jederzeit gewähren zu können?»

Ako se mi čudno zdi, da se je deželni odbor obračal do hranilnic, zdi se mi še bolj čudno, da se je, ne da bi bil poskusil dalje poučiti se, postavil na stališče odgovorov teh hranilnic in da je v svojem poročilu kar na kratko stališče, na katero so se postavile omenjene hranilnice, označil kot svoje stališče. Po mojem mnenji so bili drugi faktorji poklicani, oddati svoje mnenje o uspešnosti ali neuspešnosti hipotečnih zavodov, in to so v prvi vrsti deželni odbori tistih dežel, v katerih poslujejo taki zavodi in v drugi vrsti zavodi sami. Hranilnice pa konzultirati — ki se ne morejo povzdigniti preko stališča, da bi spoznale, da se hipotečni zavodi ne ustanavljajo, da bi delali konkurenco hranilnicam, temveč iz drugih višjih ozirov, in da taki zavodi, ne le ne ovirajo delovanja hranilnic, temveč jih še podpirajo v njih poslovanji — konzultirati take zavode, je bila že s početka popolnoma zgrešena pot.

Oglejmo si pa sedaj, kaj da so dotične hranilnice, katere so se bile vprašale za mnenje o ustanovitvi deželne hipotečne banke, prav za prav odgovorile deželnemu odboru. Kočevska hranilnica je jako kratko in suhoparno odgovorila na vprašanja deželnega odbora. Kranjska hranilnica v Ljubljani je pa naravnost povedala, da bi deželni hipotečni zavod lahko v večji meri in na bolj pripraven način dovoljeval realni kredit, nego to more storiti kranjska hranilnica. Jaz hvalim odgovor kranjske hranilnice, ker je v istini stvar, in kar naravnost ne zanikava, da bi ne bilo dobro ustanoviti deželne hipotečne banke, dasiravno nekako izraža svoje pomisleke proti temu. Pred vsem računa, koliko bi stala posojila pri hipotečnem zavodu, po kakih

obrestih bi se zamogla posojila dovoljevati; vendar pa naravnost reče, da ima vsak hipotečni zavod več prilike in drugačna sredstva, informovati se o stanji prosilcev, nego je to mogoče hranilnicam, katere so odkazane v ozke meje. To je kratek odgovor kranjske hranilnice. Obsirnejši pa je odgovor mestne hranilnice ljubljanske, in ker je zelo karakterističen, zato mi bodi dovoljeno, da iz tega pisma, ker ga častiti gospodje poslanci nimajo tiskanega v rokah — kar jako obžalujem, in ker se je deželni odbor postavil na stališče mestne hranilnice ljubljanske — podam visoki zbornici nekatere izvodke, katerim hočem dodati svoje opombe. Razumeva se samo po sebi, da se pri kritikanji razlogov, kateri se od strani mestne hranilnice navajajo proti ustanovitvi deželne hipotečne banke, postavljam na stališče deželnega poslanca nasproti deželnemu odboru in ne nasproti mestni hranilnici ljubljanski, katera je za nas popolnoma privaten zavod.

Med drugim pravi mestna hranilnica ljubljanska: «Da pa hipotečna banka nima pravega pomena za posestva na deželi, za kmetska posestva, je ravno tako naravno, kakor po skušnji dognano.» Na tem stališču torej stoji tudi deželni odbor. Jaz pa sem iz poročila deželne hipotečne banke za Česko posnel, da je ta zavod do konca leta 1886. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: Dajte nam Česke razmere, pa jo bomo napravili!) Prosim, Česke razmere se dajo primerjati z našimi razmerami, le da se mora primera skrečiti na prave meje, in torej naj mi gospod poslanec za doljenska mesta dovoli, da pojasnim, kake so razmere na Českem in da potem pridem tudi na našo deželo in pojasnim, kake so razmere pri nas. Mislim, da je povsem opravičeno, sklicevati se na dežele, katere imajo hipotečne zavode, in ker jaz navadno mirno poslušam gospoda poslanca za doljenska mesta, videl bi rad, da bi tudi on mene do konca poslušal in da bi šele potem povedal visoki zbornici svoje protipazke. Na Českem je deželna hipotečna banka do konca leta 1886. posodila na 18.886 kmetij 47.733.000 gld.; na Moravskem je posodila deželna hipotečna banka na 3614 kmetij 9.192.000 gld., in isterska deželna hipotečna banka je do konca lanskega leta na kmetska posestva tudi izposodila nad štiri milijone. Iz tega je razvidno, da je trditev mestne hranilnice ljubljanske: «da je naravno in po skušnji dognano, da hipotečna banka nima nikakega pomena za kmetijstvo», popolnoma neutemeljena. Koroški deželni odbor, čegar poročilo za deželni zbor koroški imam v rokah, navaja skorej tisto in se sklicuje tudi na Gorenjo Avstrijo, kjer se je tudi ustanovil deželni hipotečni zavod, kateri je takoj v prvem letu izposodil izdaten znesek na kmetske hipoteke.

Dalje pravi mestna hranilnica ljubljanska (bere — lieš): «Razni razlogi vplivajo na to, da se kmet ne bode zatekal k hipotečni banki: visokost stroškov, ki nastanejo s posojilom; pičla mera, s katero se odmerja; izguba na kapitalu pri prodaji zastavnih listin (založnih pisem), katera pa, kakor gori dokazano, izvišuje obrestno mero včasih skoro do one, ki je pri hranilnici običajna; sitnost in troški pošiljatev anuitet; natančnost, s katero jih mora, pa redko kedaj more

vplačevati; strogost, s katero se zaostanki izterjujejo, vse to ga od hipotečne banke odganja in zateka se raje k hranilnici, osobito če jo ima v obližji, ker ta mu daje po navadi brez stroškov (poizvedbe ali cenitve) posojilo, in kolikor je bližje, toliko bolj do skrajne meje šteje mu posojilo v gotovini za relativno jako nizke, kakor rečeno deloma skoro ne višje, kakor pri hipotečni banki običajne obresti.»

Poglejmo si, kaj je resničnega na tem. Tukaj se pravi, da visokost stroškov, ki nastanejo s posojilom, odganja kmeta od hipotečnega zavoda in ga sili, da se raje zateka k hranilnici. Opozarjam tukaj, da hipotečne banke po zakonu uživajo posebne prednosti, katerih drugi denarni zavodi, ki posojujejo na hipoteke, nimajo. Pri hipotečnih bankah ni treba legalizovati listin, da se zamorejo v zemljiško knjigo vpisati, med tem ko morajo vsa dolžna pisma pri drugih zavodih, pri hranilnicah in privatnikih, biti legalizovana, kar prouzročuje na vsak način več stroškov, nego ako se posojilo najme pri hipotečni banki.

Potem se pravi, da pičila mera, s katero se odmerja posojilo, utegne vplivati, da se prosilec ne bode obračal do hipotečnega zavoda. Iz pisma kranjske hranilnice sem že navedel, da zamore hipotečna banka dovoljevati posojila vsekako do višje mere, nego hranilnica. Mislim, da je gospod poslanec dr. Vošnjak kot deželni odbornik imel priliko, čitati to pismo, kjer se pravi, da ima hipotečni zavod več prilike in sredstev, prepričati se o stanju posameznega posestva, kakor hranilnica, in če kranjska hranilnica to pravi in tudi sama priznava, da je večkrat morala odkloniti kako prošnjo za posojilo, katera bi se bila lahko uslišala, ako bi hranilnica ne bila vezana v tako ozke meje in bi — dostavljam jaz — to pripuščal birokratizem, potem pač mislim, da je ovržen tudi ta ugovor. Pa če bi tudi hipotečni zavod ne mogel dovoljevati višjih posojil, kakor hranilnice, kdo pa bode zaradi tega že trdil, da dajejo hipotečni zavodi nižja posojila? Hipotečni zavod more na vsak način dajati vsaj toliko, kakor vsaka hranilnica.

Potem se pravi: «da bode izguba na kapitalu pri prodaji zastavnih listin ali založnih pisem tudi zadrževala posestnike, obračati se do hipotečne banke.» Oglejmo si vendar stvar natančneje. Ali je izguba pri kapitalu vsled prodaje zastavnih listov res tako velika? Ako vzamete v roke poročilo Dunajske borze, datovano z dne 27. preteklega meseca, — takrat sem si napravil svoje beležke in kurzi ostali so do danes precej jednaki — videli bode, da imajo 4% zastavni listi raznih deželnih hipotečnih zavodov sledeče kurze, in sicer: zastavni listi hipotečne banke češkega kraljestva v Pragi 101.10, hipotečne banke mejne grofije moravske v Brnu 99.10, češke deželne banke 100.50, «towarzystwa kredytowego ziemskiego» v Lvovu 99, deželne hipotečne banke nižje-avstrijske na Dunaji 100.40 in deželne hipotečne banke Gorenje-avstrijske v Lincu 100.50. Ali je torej resnica, da so kurzi tako nizki? Najnižje izpod pari stoji kurz zastavnih listov «towarzystwa kredytowego ziemskiego» v Lvovu. Pomisliti pa je treba, da so v Galiciji razmere take, da se denar lahko nalaga na 5 — 6% obresti. Če pa imajo 4% zastavni listi hi-

potečnega zavoda Galiskega kurz 99, je to pač dokaz, da kurzi pri hipotečnem zavodu, za katerega garantuje dežela, ne morejo na borzi biti podvrženi večji fluktuaciji nego k večjem 2%. Vsi drugi zastavni listi hipotečnih zavodov, izvzemši zastavne liste deželne banke moravske, ki imajo kurz le po 99.10, stojé nad pari, in to je dokaz, kako radi tisti, katerim je na tem ležeče, da imajo svoj denar naložen v dobrih papirjih, segajo po zastavnih listih hipotečnih bank. Če se računi, da bi kurz zastavnih listov kranjskega hipotečnega zavoda ne dosegel tiste mere, kakor zastavni listi Češke, Nižje-Avstrijske ali Gorenje-Avstrijske deželne hipotečne banke, temveč da bi bil enak samo kurzu zastavnih listov galiskega hipotečnega zavoda — in tak bi bil gotovo — imamo še vedno kurz po 99, torej samo 1 gld. izgube pri kapitalu. Kranjska hranilnica je supponovala v svojem pismu, da se mora na 5% izgube računati in je prišla tako do prepričanja, da bi se moralo pri kurzu zastavnih listov od posojila plačati 4.45%, in je sama priznala, da bi v tem slučaju posojilo še vedno za 5 kr. cenejše bilo, nego pri hranilnici kranjski. Izguba 5 gld. pri 100 gld. se mi pri zavodu, za katerega bi dežela garantovala, zdi nemogoča. Če bi se pa kurz na 99 ali 100, torej na pari vzdignil, je gotovo, da bi bili dotični zemljiški posestniki, ki bi iskali posojila pri hipotečnem zavodu, veliko na boljsem, ko pri vsakej hranilnici.

Potem se bere v pismu mestne hranilnice ljubljanske, da bi sitnosti in troški pri pošiljlatvi anuitet utegnile odvrčati posestnike od hipotečnega zavoda. Gospôda moja! ali teh sitnostij in stroškov pri hranilnici ni? Kaj se morda anuitete pri hranilnici pošiljajo na drug način kakor pri hipotečnih bankah? Zlasti hranilnica sama, katera piše to pismo, ima vpeljane anuitete, in če se tukaj pošiljajo po checkovnih nakaznicah, pošiljale bi se tako tudi pri hipotečnem zavodu. Ta razlog torej ne spada k stvari in je popolnoma neutemeljen.

Potem se pravi: «da bi natančnost, s katero se morajo vplačevati anuitete, in strogost, s katero se izterjujejo zastanki, utegnili posestnike zadržavati od hipotečnega zavoda.» Če bi se tukaj imeli postavljati na stališče, da naj se posestnikom dovoljujejo posojila, da jih potem ne amortizujejo, bil bi opravičen ta ugovor; ali to načelo nam mora biti tuje, se mora perhorecirati; kajti le tedaj si bode posestnik opomogel, kadar je stvar tako urejena, da bode moral denar redno vračati. Le tako se bode posestvo dalo izboljšati, če bode posestnik strogo izvrševal dolžnosti, katere je prevzel s posojilom. Tudi hranilnice bi morale imeti ta namen, in hranilnica, katera to piše, tudi res jednako postopa in strogo terja, da se anuitete plačujejo. Lahko se sicer zgodi, da pride posestnik v tak položaj, da mu je težko plačati anuiteto; ali v tem slučaju mu priznava hranilnica in bi mu lahko priznala hipotečna banka odlog proti temu, da povrne zamudne obresti. Niti jeden, niti drug zavod ne zgubi s tem, posestniku pa je pomagano in pglavitna stvar je le, da se plačajo zatezne obresti.

Potem se tukaj pravi: «da so posojila pri hipotečni banki draga, ker je treba poizvedeb ali cenitev.» Gospôda moja, notorično je tudi dokazano s pismom

kranjske hranilnice, da so pri hipotečnem zavodu poizvedbe lažje, kakor pri hranilnicah; torej ni resnično, da bi bilo v vsakem slučaju še posebej kaj plačati za cenitve. Splošno pa je znano, da se pri hranilnicah večkrat zgodi, če kdo išče posojila, da se mu reče: «toliko bodeš položil za poizvedbe», in da se potem, kedar dotični znesek vplača, vrše poizvedbe. To se more zgoditi pri enem, kakor pri drugem zavodu.

Preidimo dalje k vzrokom, katere mestna hranilnica Kranjska navaja proti ustanovitvi deželne hipotečne banke. Piše se dalje: «Se ve, da bi pa znižanje pasivnih obresti tudi za potrebno posledico imelo znižanje aktivnih obresti, in hipotečna posojila, ki se obrestujejo danes še z vinčine po 4½%, dajale se bodo kmalu po 4%, in bode torej izdatno cenejša kakor pri hipotečni banki, katera bi pa zaradi tega ne mogla obresti znižati do 3½%, ker bi to vplivalo na kurz zastavnih listin in take zopet posredno zvišalo obresti na poprejšnjo mero.» Kdo, prosim Vas, bode verjel, da je to res tako, kakor je tu pisano? Navadni razum in pogled v finančni svet mora dokazati, če obrestna mera pade, da pade pri vseh zavodih in da bode ravno tako deželna hipotečna banka v stanu, znižati obresti, kakor hranilnice. Tukaj se govori, da bi deželna hipotečna banka dandanes dajala posojila po 4%, govori se pa o mogočnosti, da bodo tudi hranilnice prej ali slej začele posojati po tej ceni. Kar bode pa morebiti hranilnicam pozneje jedenkrat mogoče, mogoče je, kar je čisto naravno, hipotečnemu zavodu že sedaj, in če bodo hranilnice še bolj znižale obrestno mero, je čisto naravno, da jo bode še bolj znižal hipotečni zavod, vsaj imamo drugodi skušnje o tem. Deželni hipotečni zavodi češki, moravski in slezki so bili osnovani tako, da so se s početka izdajali 5% zastavni listi, danes pa se izdajajo 4% zastavni listi, ker so 5% že vsi konvertovano; konverzija se pa lažje izvrši pri hipotečni banki, kakor pri kaki hranilnici.

Dalje se pravi: «Treba je neobhodno, da naloži hranilnica tudi nekoliko svoje mobilne reserve v efektih in tudi ta znesek mora biti v nekakem odstotnem razmerju z ulogami.» To je pač resnica, žalibog, da nekatere hranilnice na to premalo ozir jemljejo. Kranjska hranilnica bi morala v tem oziru biti drugim hranilnicam vzgled. Precej denarja, vsaj tretjina ga mora biti v papirjih, da je hitreje mobilna; če pa hranilnica vse izposodi na hipoteke, greši proti varnosti ulagaateljev, ker je mogoče, da pridejo časi, ko bodo vložniki trumoma prihajali po vloge, katerih bi potem hranilnica ne mogla mobilizovati. Pri hipotečnem zavodu je drugače. Vsa posojila so neodpovedljiva, odana so na zastavne liste in lastnik zastavnih listov ne more odpovedati posojila, pač pa more zastavne liste prodati; dotični pa, ki jih kupi, mora čakati na izplačilo, dokler ne pride dotični zastavni list po žrebanji na vrsto. Pa še v drugem oziru je napačno, navajati take razloge proti ustanovitvi hipotečnega zavoda. Ako dežela ustanovi hipotečno banko in izda zastavne liste, imajo hranilnice najlepšo priliko, na enak, samo bolj ugoden način, kakor sedaj, nalagati nekoliko svojega denarja v papirjih, namreč v zastavnih listih deželnega hipotečnega zavoda. Deželni hipotečni zavod bi torej ni-

kakor ne bil konkurenčni zavod hranilnicam, temveč bi le pospešoval njihovo delovanje in olajšal nalaganje njihovega denarja.

Dalje se pravi v pismu (bere — liešt:) «Konvertovanje vseh višje obrestovanih efektov, ki je sedaj na dnevnem redu, bode torej tudi sililo hranilnice, znižati svojo obrestno mero, ker bode tudi ta način nalaganja nehal biti plodonosen in bi hranilnica tudi iz te stroke poslovanja ne imela nobenega dobička, da celo izgubo, ki bi ostala pri prejšnji svoji obrestni meri. Vse to dokazuje očitno, da ni mogoče, da bi hranilnice za daljšo dobo vzdrževale sedanjo obrestno mero in da bodo prisiljene znižati jo. To pa, menimo, dovede do zaključka, da je ustanovitev hipotečne banke nepotrebna, ker odpade s tem njen namen, oziroma bi ji ne bilo mogoče obrestno mero, kar vender namerja, znižati bolj, nego jo bodo vender znižala brez njenega vpliva, z nepremagljivo silo razmere. Saj je to iz ravno navedenih razlogov le vprašanje časa.»

Gospôda moja, ali je res, da s tem odpade njen namen? Takrat, ko sem utemeljeval svoj samostalni predlog o ustanovitvi deželne hipotečne banke, povedal sem, da je na Kranjskem vseh bremen vknjiženih 66 milijonov. Izmed teh vknjižeb je takih posojil, od katerih je plačevati po 5, 5½ in 6% obresti, okolu 23 milijonov goldinarjev, — če se prav spominjam. Kakor je znano in kakor se je v državni zbornici že govorilo, polaga država veliko važnost na konvertovanje višjeobrestnih posojil v nižjeobrestna. V ta namen imamo dva zakona, katera imata pospeševati to konvertovanje, namreč zakon z dne 14. junija 1888 in zakon z dne 9. marca 1889. Če bi torej ne bilo tako velike važnosti v narodno-gospodarskem oziru, da se višjeobrestna posojila konvertujejo v nižjeobrestna, gotovo bi državni zbor ne bil sklenil takih zakonov in bi državna uprava, iz katere inicijative sta prišla dotična zakona v razpravo, ne bila polagala toliko važnosti na to, da sta se zakonska načrta sprejela. Utegnilo bi se vprašati, kako bi prišla deželna hipotečna banka do tega, ba bi konvertovala take dolgove, če naše hranilnice tega ne storé. Gospôda moja, način hranilničnega poslovanja je preokoren, to sem poprej omenil glede hranilnice kranjske in to velja ravno tako glede drugih hranilnic. O tem sem se prepričal pri jedni hranilnici, v katere upravnem odboru sedim tudi jaz. Kako pa naj bi deželna hipotečna banka skrbela, da bi se višjeobrestna posojila konvertovala v nižjeobrestna? Treba bi bilo, da bi se v vsakem okraju postavilo jednega ali več agentov in ti bi imeli nalog, skrbeti za to, da bi se kmetje opozarjali, da imajo po višji obrestni meri vknjižena posojila, katera bi se lahko prevela v nižjeobrestna. Takih ljudi, kateri bi ljudstvo opozarjali na koristi hipotečne banke, bi se našlo povsodi in na ta način bi se omogočilo, da bi posestniki na deželi prisli do spoznanja dobrot prej omenjenih dveh zakonov. Naj se mi ne ugovarja, da je v naši deželi prav malo takih dolgov vknjiženih, ki bi se v resnici dali konvertovati. To so čisto napačni nazori, kajti iz lastne skušnje vem za bogate kraje na Gorenjskem, kjer privatniki naravnost iščejo ljudi ter vsiljujejo kapital, kateri jim posojajo po 6%. Takih dolgov je jako veliko vknjiženih

v nasi deželi. Če pa že ne s 6%, jih je pa gotovo veliko vknjiženih s 5%. Tudi v Koroškem deželnem zboru se je govorilo o tej stvari, in v tem oziru opozarjam posebno na govor poslanca dr. Steinwenderja. Kakor veste, ne strinjam se s političnimi nazori njegovimi — naravnost antipoda sva si — ali o narodnogospodarskih nazorih njegovih moram reči, da, kolikor sem prečital obravnave koroškega deželnega zbora, sem našel potrjene svoje nazore, katere sem leta 1889. razvijal v tej visoki zbornici. Veseli me, da se tudi drugodi nahajajo možje, ki, premišlajoč o narodnogospodarskih vprašanjih, jednako sodijo o deželnih hipoteknih zavodih, kakor jaz.

Z dovoljenjem prečastitega gospoda deželnega glavarja usojam si prečitati besede, ki jih je izustil dr. Steinwender v poprej omenjeni seji deželnega zbora koroškega o dolgovih, ki bi se mogli konvertovati, ako bi se ustanovila na Koroškem deželna hipotekna banka (bere — liest):

«Man wird auch ins Auge fassen, welchen Theil der Privathypotheken kann man denn leicht convertieren, und ich bin überzeugt, daß, wenn man hier einmal anfängt wirklich hineinzugreifen, sich ganz enorme Summen zeigen werden.»

Te besede: «wenn man wirklich anfängt hineinzugreifen» so jako pomenljive, ker se dosedaj res še ni poskusilo brigati se za konvertovanje višjeobrestnih posojil v nižjeobrestna.

Ako se pravi dalje v dopisu mestne hranilnice ljubljanske: «Po dosedanjih skušnjah smemo torej sklepati, da bode mestna hranilnica vedno lahko zadostevala onim prisilcem, ki iščejo posojila na kmetiska posestva in na mestne hiše», je to taka samosvest, da se jej moram kar čuditi. Vem koliko prošenj dohaja kranjski hranilnici, na katere se ne more ozirati, ker jej sredstev manjka. (Poslanec dr. Vosnjak: — Abgeordneter Dr. Vošnjak: «Sredstev?») Da, sredstev manjka. Vrednost posestev na Kranjskem, brez hiš, znaša okolu 100 milijonov goldinarjev, in če pomislite, da imajo naše hranilnice vsega skupaj na posestva v deželi izposojenih le okolu 7 milijonov goldinarjev, priznavati morate, da sredstva, s katerimi razpolagajo hranilnice, ne zadostujejo, da bi krila posojilno vrednost circa 150 milijonov goldinarjev realne vrednosti, katero imajo posestva na Kranjskem.

Dalje se govori v pismu mestne hranilnice ljubljanske o posojilnicah. Kar začudil sem se, kako se je moglo priti s posojilnicami, katere z realnim kreditom nimajo ničesar opraviti. Posojilnice imajo tesno odkazani delokrog; naslanjajo se na osebni kredit in v tem oziru zamorejo veliko koristiti; ne pa gledé realnega kredita, in zato mislim, da je vsako bližje osvetljevanje tega razloga nepotrebno, ker tak razlog sam po sebi odpade.

In sedaj pridem kmalu do konca pisma. Pravi se dalje (bere — liest):

«Po vsem rečenem zdi se nam torej potrebneje, pospeševati na primeren način uspešno delujoče hranilnice in posojilnice v naši deželi, nego pa ustanovljati hipotekno banko, katera bi le utegnila napraviti konkurenco hranilnicam in posojilnicam gledé hipoteknih posojil, katera so za iste glavni faktor upešnega delovanja.»

Gospôda moja, to so pa vender razlogi, na katere se je treba nekoliko bližje ozreti. Tukaj predvsem mestna hranilnica ljubljanska pravi, da bi se morale hranilnice in posojilnice v deželi bolje podpirati. Reči moram, da ne morem razumeti, kako da bi dežela mogla podpirati hranilnice. To bi se dalo napraviti k večjemu s tem, da bi vlagala razpoložljive svoje fonde v hranilnico, kar pa itak že stori, kakor smo že večkrat videli iz letnega poročila deželnega odbora. Kako naj pa podpiramo posojilnice, mi ni umevno. K večjemu ustanovitev posojilnic se lahko podpira. Zlasti v nekaterih deželah se je sprožila misel, da bi se posojilnice, ustanovljene po Raiffeisnovem sistemu, podpirale s tem, da bi se jim dajale vloge, ali od realnega kredita in od vprašanja gledé ustanovitve deželne hipotekne banke je to popolnoma neodvisno. Hranilnice imajo drug delokrog, kakor posojilnice in kakor se ne more reči, da se s posojilnicami, ako se jih podpira na primeren način, dela konkurenca hranilnicam, se tudi ne more reči, da bi se posojilnicam, delala konkurenca, ako bi se ustanovil zavod, ki bi posojal na realni kredit. Če se pa tukaj pravi, da bi se z ustanovitvijo deželne hipotekne banke delala konkurenca hranilnicam, je to tesnosrčnost, kakor sem to že poprej osvetlil, in jaz upam, da sem tudi dokazal, da bi ustanovitev hipoteknega zbora nikakor ne bila v konkurenco hranilnicam temveč še celo v podporo njihovem delovanju.

V koroškem deželnem zboru izrekel je dr. Steinwender prav umestnih par besed, katere si usojam prečitati, ker popolnoma veljajo tudi za naše razmere (bere — liest):

«Etwas Muth, etwas Verständniß, etwas Auffassung der modernen Ideen, etwas Emancipation von alten Vorurtheilen, etwas Heraustreten aus den ausgefahrenen und nicht mehr praffitablen Geleisen, das ist nothwendig.» in to je res potrebno tudi pri nas.

Če vidimo, na kako stališče se postavljajo naše hranilnice in za njimi celó naš deželni odbor, moramo res priznavati, da se besede, katere je izustil v koroškem deželnem zboru dr. Steinwender, popolnoma nanašajo tudi na naše razmere. V poročilu deželnega odbora se tudi govori, da koroški deželni odbor, na katerega se je pri nas sklicevalo in kateri se že več let bavi z vprašanjam ustanovitve deželne hipotekne banke za Koroško, se ni prišel do nobenega primerne predloga. Med časom, ko je bilo letno poročilo v tisku, je pa deželni odbor koroški že predložil deželnemu zboru svoj predlog. Tu imam v rokah prilogu 10. k stenografičnemu zapisniku za leto 1894. in iz nje je razvidno, da se je koroški deželni odbor vse drugače pečal s tem vprašanjem, nego je to storil naš deželni odbor, in da je na vse strani pretehtoval in preudarjal, ali bi za deželo ne bilo koristno, da bi se ustanovila deželna hipotekna banka ter da je končno po pretresanju vseh okolnosti, na katere ga je opozoril deželni zbor, prišel do prepričanja, da bi bilo za Koroško v resnici potrebno, da se ustanovi deželna hipotekna banka. Pomisliti pa moramo, da imajo na Koroškem hranilnice, dasiravno znaša realna vrednost posestev v deželi 30 milijonov goldinarjev manj nego pri nas, izposojenih na hipoteke 23 milijonov goldinarjev, med

tem, ko imajo hranilnice pri nas izposojenih samo 7 milijonov goldinarjev, da je torej na Koroškem, dasiravno je realna vrednost posestev za 30 milijonov goldinarjev manjša, vender realnemu kreditu za 16 milijonov goldinarjev bolje zadoščeno nego pri nas na Kranjskem. In vender priporoča deželni odbor koroški, da naj se ustanovi deželna hipotečna banka, in po mojem prepričanju se bode dotični statut, ako ni že sprejet, gotovo v kratkem in še v tem zasedanju deželnega zbora sprejel. Koroški deželni odbor se sklicuje na skušnje, katere so se napravile v Gorenji Avstriji, kjer je deželna hipotečna banka takoj v prvem letu, ko je bila začela poslovati, izdala 1,521.000 gld. za konverzijo višjeobrestnih dolgov v nižjeobrestne, in je tega prepričanja, da utegne konverzija takih dolgov tudi na Koroškem biti največje koristi.

Iz vsega tega, mislim, je razvidno, da se visoki deželni zbor ne more in ne sme zadovoljiti s tako lakoničnim poročilom, kakor ga nam je podal deželni odbor, in ker so razlogi, katere sem navajal, po mojem prepričanju dosti važni, taki celó, da se mi zdi neobhodno potrebno, da deželni odbor celo vprašanje še jedenkrat temeljito in vsestransko pretresava in visoki zbornici še jedenkrat poroča o tej stvari, zaradi tega si dovoljujem staviti sledeče predloge:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, naj:

1.) stopi v dogovore z deželnimi odbori v Pragi, v Brnu, v Opavi, na Dunaji, v Lincu, v Lvovu in v Poreču v ta namen, da poizvé, kakšen vpliv je v dotičnih deželah imela ustanovitev in dosedanje poslovanje deželnih hipotečnih zavodov na kreditne razmere in zlasti na realni kredit, in imajo li te dežele od svojih hipotečnih zavodov pričakovati tudi kako direktno korist;

2.) da se obrne do deželnega odbora kraljestva češkega s prošnjo, naj mu poroča, kako se je razvilo poslovanje češke deželne banke, zlasti kar se tiče melijoračnih in občinskih posojil;

3.) da se z jednako prošnjo obrne tudi do deželnega odbora v Lvovu gledé poslovanja deželne banke za kraljevino Galicijo in Lodomerijo ter veliko vojvodino Krakovsko;

4.) da se obrne do ravnateljstev hipotečne banke češkega kraljestva v Pragi, deželne hipotečne banke Nižje-avstrijske na Dunaji, deželne hipotečne banke Gorenje-avstrijske v Lincu, «towarzystwa kredytowego ziemskiego» v Lvovu, «Istituto del credito fondiario del Margraviato d'Istria» v Poreču, hipotečne banke mejne grofije Moravske v Brnu in «Oesterr.-schles.-Boden-Credit-Anstalt» v Opavi s prošnjo, da mu sporočé, kakšen vpliv je njihovo dosedanje poslovanje imelo zlasti gledé na zboljševanje in potemtakem tudi na ceno kmetijskih posestev ter da mu pripošljejo tabelarične izkaze o svojem poslovanju;

5.) da na podlagi teh poizvedeb podá deželnemu zboru v bodočem zasedanju končne svoje obrazložene nasvete.»

Kar se tiče predloga 2. in 3., imam na kratko omenjati, da se mi z ozirom na važne investicije, ka-

tere se imajo zvršiti v naši deželi, zdi vredno, da bi deželni odbor študiral tudi vprašanje, ali bi morda ne kazalo in ne bilo dobro, spojiti z deželno hipotečno banko tudi oddelek, ki bi izdajal melijoračne in občinske obligacije.

Prosim, da visoka zbornica izvoli pritrditi mojim predlogom.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Hribarja, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati.

Gospod poslanec Šuklje ima besedo.

Poslanec Šuklje:

Ne bojim se v obče govoriti improvizirano in groza me ne preletí, ako treba, nepripravljenim udeležiti se kake debate. Kar se pa tiče današnje razprave, mi je žal, da se ne morem postaviti na to stališče, kajti skrajna lahkomišljenost, skrajna predrznost bi bila, ako bi hotel kdo govoriti o tako važnem predmetu, če za to debato ni dobro pripravljen in zlasti, če ni v stanu razpolagati z obširnimi statističnim materialom, ki smo ga pri raznih prilikah dobili od strani poljedelskega in justičnega ministerstva. Obžalujem to, mislim pa, da nisem osamljen v tem svojem mnenju. Baje se veliki večini izmed nas niti sanjalo ni, da bi danes pri tej priliki imeli tako znamenito razpravo.

Meritorno se je torej ne bom udeležil. V enem oziru pa moram reči, da je govor gospoda predgovornika obogatil moje znanje v stilističnem oziru. Dosedaj sem, ako sem hotel uporabljati podobo in karakterizirati ljubezen do lastnega zaroda, govoril o tisti levinji, ki srdito brani svoje mlade; odslej pa te podobe ne bom več rabil, kajti tovariš gospod Hribar je prekosil tisto levinjo in torej bom rajši rekel, tako srdito in ognjevit brani lastni svoj zavod, kakor tovariš Hribar svoje duševno dete! Gospóda moja! predno izustim se kako besedo o tej stvari, bi pa vender rad nekoliko zagovarjal razloge, ki so vodili častite gospode kolege, ki so pred dvema letoma svoj podpis postavili na predlog gospoda poslanca Hribarja. S takimi podpisi za inicijativni predlog se ne reče, da se dotični gospodje poslanci, ki ga podpišejo, popolnoma strinjajo z nazeri, ki so vodili dotičnega predlagatelja, temveč s takimi podpisi izreka se le mnenje, da je stvar vredna, da se visoka zbornica bavi z njo (pritrjevanje mej somišljeniki — Zustimmung unter den Gefinnungsgenossen), da jo jemlje v pretres, več pa dotični gospodje, ki so podpirali predlog, s tem niso hoteli povedati. Branil bi napósled tudi deželni odbor, dasi to sicer moja navada ni, v tem zmislu namreč, da se tudi meni vidi odveč, da bi bil naš deželni odbor poizvedoval o stvari pri deželnih odborih drugih dežel, zakaj pri takih stvareh je treba pred vsem gledati na **lastne razmere**. Razmere po drugih deželah so, kar se tiče realnega kredita, v marsičem drugačne nego v deželi kranjski. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Se dajo primerjati!»).

Navajala se je češka deželna hipotečna banka, ki dobro posluje; navajala sta se hipotečna zavoda na Moravskem in Slezkem; ali kreditne razmere v teh deželah, razmere realnega kredita so po vsem različne. Kje imate pri nas tisto bogato veleposestvo, ona razvita mesta? in pred vsem se vara gospod predgovornik, ako se sklicuje na kmete na Češkem. Kje imamo tiste blažene kraje ob Spodnji Labi od Pardubice do Melnika, kjer kmetje sadé sladorno peso! Tam je kmet čisto drugačen mož nego pri nas, tam so torej tudi kmetska posestva drug objekt za hipotečni zavod nego v naši deželi. Istotako je čisto drug faktor bogati Gorenje-avstrijski kmet! Le oglejte njegov hlev in videli bodeite v njih 60 do 70 glav goveje živine, več kakor pri naših veleposestnikih. Tam imate objekt za hipotečno banko, pri nas pa ni tistih razmer!

Sicer pa sem govoril o tisti podobi, ki znači ljubezen do lastnega zaroda in kot uzor navajal sem razvnetost kolege poslanca mesta Ljubljanskega za duševno dete njegovo. Ali meni se skorej dozdeva, da goji neposrednji gospod predgovornik to ljubezen do duševnega svojega otroka le v prvih letih, kakor hitro pa dete malo vzraste, pa mu jo odtegne, in jaz ne vem, če v tem oziru pravilno in razsodno postopa. Da se je ustanovila mestna hranilnica ljubljanska, za to gre pač deloma vsaj zahvala ravno gospodu predgovorniku. Toda ta zavod se ni na trdnih nogah, se ni popolnoma utemeljen, in jaz dvojim, ali bi bilo pametno, napraviti jej uže v tem trenutji tako nevarno konkurenco kakor bi bila deželna hipotečna banka.

Kar se tiče stvarí same, vidi se mi, da je napósled za hipotekarni kredit v naši deželi precej dobro skrbjeno po hranilnicah. Hranilnice pri nas niso v stiskah, odkodi dobivati denar. Veliko več so v zadregi, kam ga elocirati. Dobrih hipotek za hipotečni zavod pri nas baje ne bodeite več dosti dobili, kajti tukaj ne odločuje mrtva številka, s kolikimi procenti so vknjižene, temveč odločilna je boniteta teh hipotek. Kdor ima dandanes dobro hipoteko, bode za razmerno malo ceno dobil posojilo pri obstoječih hranilnicah. Dvojljivih hipotek se pa bode moral izogibati tudi hipotečni zavod. Drugače je s personalnim kreditom, tega je treba negovati in pospeševati, in tukaj je visokemu deželnemu zboru pač se mnogo storiti.

To so pohlevne opazke nasproti izpeljavam tovarisa gospoda Hribarja. Proti predlogu samemu bi se ne izrazil za svojo osebo. Res je, da je deželni odbor pač nekoliko površno poročil v letnem poročilu o tej zanimivi stvari. Dobro, naj se mu dà iznova naročilo, da se uglobi v stvar in potem, kadar pride z novim poročilom, potem bomo lažje razpravljali vprašanje s stvarnega stališča.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Luckmann se je oglasil k besedi.

Abgeordneter Luckmann:

Ich bin den interessanten Ausführungen des Herrn Abgeordneten Hribar mit großer Aufmerksamkeit gefolgt und muß bekennen, daß ich in den meisten Punkten mit ihm

übereinstimme. Er hat recht, wenn er die Vortheile der Hypothekenbank in der Richtung hervorhebt, daß der Schuldner gezwungen wird, die Schuld zu amortisiren; hierin stimme ich ihm bei, ebenso darin, daß eine Sparcasse nicht so leicht in der Lage ist, mit Annuitäten zu arbeiten, weil sie ihre Fonds mehr oder weniger mobil haben muß, um jeden Augenblick die Einleger befriedigen zu können. Die Sparcasse kann von ihrem Kündigungsrechte keinen Gebrauch machen, muß sich jedoch daselbe vorbehalten, während die Hypothekenbank unkündbare verlosbare Pfandbriefe ausgibt. In diesen Punkten gebe ich ihm recht und trete auch seiner Resolution nicht entgegen, möchte aber, damit die Sache etwas näher beleuchtet wird, vom praktischen Standpunkte aus ein paar Fragen an ihn zu richten mir erlauben. Erstens möchte ich ihn fragen, ob er denn glaubt, daß das Land Krain Opfer für die Hypothekenbank bringen und eventuelle Verluste tragen soll? Ich glaube, das höchste, was das Land da thun könnte, wäre, die Errichtung und Verwaltung der Bank ohne Nutzen zu besorgen. Der Herr Abgeordnete für die Stadt Laibach wird doch nicht voraussetzen und zugeben wollen, daß die Landes-Hypothekenbank dubiose Forderungen übernehmen soll, sondern er wird verlangen, daß sie auf vollständig sicherer Grundlage arbeite. Unter dieser Voraussetzung möchte ich ihn weiter fragen, welchen Zinsfuß der Schuldner für die 4% Pfandbriefe der Hypothekenbank zahlen müßte, um die Kosten zu decken die dem Lande aus der Errichtung und Verwaltung dieses Institutes erwachsen? Nehmen wir an, um mich deutlicher auszudrücken, die Nationalbank verlangt, um die Kosten ihres Hypothekar-Institutes decken zu können, von den Schuldnern 1% mehr als die Pfandbriefe verzinslich sind, welche sie als Darlehen bekommen haben. Sagen wir, daß der Spielraum von 1% bei der Landes-Hypothekenbank zu groß wäre und daß nur $\frac{1}{2}\%$ Zinsendifferenz verlangt werden würde. Zwischen den gewährten Darlehen und dem Zinsfuße der Pfandbriefe, was hätten wir dann an Vortheilen zu erwarten? Wir sehen aus dem Rechnungsfachtsberichte, daß die gesammten Hypothekardarlehen des letzten Jahres in Krain rund 1,800.000 fl. betragen haben. Unter diesen Darlehen befinden sich gewiß sehr viele Familien- und Privatdarlehen, welche ein Institut nicht erwerben kann, ferner Darlehen von den Sparcassen, die mit 4% und $4\frac{1}{2}\%$ verzinst werden. Denken wir nun, daß die Hypothekarbank des Landes ein Viertel dieser Geschäfte machen würde, was schon außerordentlich viel wäre; wie viel wäre das per Jahr? 500.000 fl.! Wenn man für die Deckung der Kosten einen Spielraum in der Zinsendifferenz von $\frac{1}{2}\%$ einbeht, so ergibt das pro Jahr 2500 fl.; was können sie mit diesen 2500 fl. machen? Können Sie damit ein paar vertrauenswürdige Personen anstellen, die Kosten für den Rechtsconsulenten, für die Geschäftsleitung, für die Vertrauensmänner bestreiten, können Sie für das alles mit 2500 fl. auskommen? Ich glaube nicht, nach diesem Ausweise aber haben Sie nicht mehr zu erwarten. Haben wir vielleicht große Convertirungen zu erwarten? Ich glaube nicht, denn für gute Posten sind bei der Krainischen und bei der Städtischen Sparcasse Darlehen mit $4\frac{1}{2}\%$ zu haben, vor der Convertirung schlechter Posten aber werden Sie sich hüten. Und wie können Sie gute Posten bekommen, wenn Sie dem Schuldner gegenüber dem gegenwärtigen Zinsfuße keine Vortheile bieten können? Und welche Vor-

theile können Sie bieten? Nehmen wir an, die Pfandbriefe der Hypothekenbank werden mit 4°. verzinst und zum Course von 100 hintangegeben, was ja möglich ist, so wird der Schuldner jedenfalls 4% und überdies die Zinsendifferenz von ½% zahlen müssen, damit die Unkosten bei der Hypothekenbank bedeckt werden können; denn die Auslagen für die Beamten, Rechtsconsulenten, für die Regie u. s. w. wird doch nicht das Land zu tragen haben. Das Geld wird dem Schuldner also mindestens 4½% Zinsen kosten, um welchen Zinsfuß man heute gegen sichere Hypotheken überall das Geld bekommen kann. Angesichts dieser Umstände glaube ich, daß die Idee der Errichtung eines solchen Institutes theoretisch sehr schön ist, daß es aber für unsere Verhältnisse nicht paßt; unser Land ist zu klein, die jährliche Summe der Hypothekendarlehen zu unbedeutend, als daß damit eine Hypothekenbank erhalten werden könnte. Was für Böhmen, Mähren, Niederösterreich paßt (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Kärnten!»), paßt nicht für uns, und was speciell Kärnten anbelangt, so hat es diesbezüglich noch keine Erfolge aufzuweisen. Wo Erfolge zu verzeichnen sind, das sind weit reichere Länder. Sie werden aber doch nicht behaupten wollen, daß sich unser Land z. B. mit Niederösterreich vergleichen lasse? Diese Länder können mit ½% arbeiten. Krain jedoch nicht, und wenn wir das auch thun wollten, so hätten wir doch damit keine Vortheile erreicht. So gut und so interessant die Ausführungen des Herrn Vorredners waren und so gerne ich in vielen Punkten ihm beistimme, glaube ich doch, daß seine Anträge, praktisch angewendet, für unser Land keinen Erfolg haben können. Ich schließe damit, daß ich sage: für Einholung von Informationen bin ich immer sehr eingenommen, ich freue mich über solche, aber praktisch kann ich mir einen Erfolg von diesen Bemühungen nicht versprechen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Vošnjak ima besedo.

Poslanec dr. Vošnjak:

Visoka zbornica je v svojej XIII. seji dne 23. novembra l. 1889 sprejela predlog gospoda poslanca Hribarja, da naj se deželni odbor bavi z vprašanjem o ustanovitvi deželne hipotečne banke. Vsled tega naročila je že takrat deželni odbor pisal vsem onim deželnim odborom, katere gospod poslanec Hribar navaja v svojih predlogih, češkemu, moravskemu, šleskemu, isterskemu itd., in vsa dotična poročila leže v aktih iz leta 1890. O svojih pozvedovanjih je potem deželni odbor na kratko poročal leta 1890 (bere — lieš):

«Izvršuje nalog visokega deželnega zbora XIII. seja z dne 23. novembra 1889. l. baval se je deželni odbor z vprašanjem ustanovitve deželne hipotečne banke za Kranjsko ter se obrnil posebnito do uže obstoječih enakih zavodov, da mu prijavijo svoje statute in letna poročila. Deželnemu odboru pa se je zdelo umestno, počakati na uspeh poslovanja v Ljubljani ustanovljene mestne hranilnice, katera tudi amortizuje posojila, in zarad tega se ni mogel odločiti, da bi visokemu deželnemu zboru uže v tem zasedanji nasvetoval ustanovitev deželne hipotečne banke za Kranjsko.»

Ljubljanska mestna hranilnica se je ustanovila l. 1891. Deželni odbor je potem pisal mestni hranilnici ljubljanski, kranjski hranilnici in hranilnici kočevski, katere že dalje časa poslujejo, in jih prosil, da naj izrečejo svoje mnenje o ustanovitvi hipotečnega zavoda. Gospod poslanec ljubljanskega mesta pa krivično sodi, če misli, da je deželni odbor le na podlagi teh poročil izrekel svoje mnenje, ampak je pred saboj imel poročila o hipotečnih zavodih drugih dežel. Pisal je tudi koroškemu deželnemu odboru, ker mislijo tam ustanoviti deželni hipotečni zavod in dobil je odgovor, ki je omenjen v letnem poročilu.

Kar se tiče vprašanja ustanovitve deželne hipotečne banke, stojim se danes na stališču, da se mi zdi, da za Kranjsko ni potrebna. Primere z Galisjo, z Nižje-Avstrijsko itd., kakor sta omenila že neposredno gospoda predgovornika, pač ne gre delati, kajti pri nas bi hipotečna banka po mojem mnenju ne imela uspešnega polja za delovanje. V Istri imajo deželno hipotečno banko (poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Prav dobro!») že 15 let in ta je izposodila 4 milijone, ali pomisliti se mora, da tam nimajo hranilnic, kakor jih ima Kranjsko. Mi imamo hranilnice, Istra jih nima, in vender banka ne napreduje ter ostaje vedno pri znesku 4 milijonov posojil. Treba je za banko direktorja in drugih uradnikov, in dežela mora priplačevati, razmere v Istri pa so blizu enake, kakor v velikem delu naše dežele.

Če gospod poslanec Hribar misli, da bi deželna hipotečna banka dajala lahko višja posojila kakor hranilnice, moram temu oporekati. Dežela se mora ravno tako strogo ozirati na varnost hipotek kakor hranilnice in ne bi mogla dajati višjih posojil, kakor je po zakonu določeno. Če pa misli gospod poslanec Hribar, da so hranilnice preveč birokratično urejene, menim, da bode birokratizem pri deželni hipotekarni banki še večji. Zraven uradnikov, direktorja, kontrolorja itd. bo še treba agente na deželi, ki bodo poročali o ljudeh, katerim naj bi se denarja posodilo, ali ta poročila ne bodo nič pomagala, kajti gledati bo treba pri konverziji na to, na katerem mestu je vknjižen dolg, itd.

Gospod poslanec Hribar trdi, da je na deželi veliko dolgov na prvem mestu vknjiženih po 6% obresti in višje. Meni o tem ni nič znano, morebiti jih je kak mali znesek, ali celo na tem dvomim, kajti mi dobimo pogostokrat v deželnem odboru zaradi troškov pri bolnici izpiske iz gruntnih knjig, in tu vidimo, da, kar je dobrih hipotek na prvih mestih, ima jih v rokah povsodi hranilnica kranjska, mestna hranilnica ljubljanska itd., tuji zavodi nimajo jih prav nič. Dosedaj ustanovljene hranilnice torej popolnoma zadostujejo potrebemu kreditu. Še nikdar nisem slišal, da imajo naše hranilnice premalo sredstev, pač pa da jih imajo preveč in da ni najti dosti varnih mest, na katera bi denar izposoditi mogli. Seveda, če bi mi imeli z milijoni razpolagati in bi lahko rekli, pridite in konvertirajte vsi, ki imate dolgove, vse eno nam je, ali so posojila varna ali ne, potem bi se dalo veliko konvertirati, ali tako dežela vender ne sme postopati, ampak ozirati se je samo na varna mesta, in tu bi bilo najti le malih zneskov, in hipotečna banka bi niti toliko ne mogla

pridobiti, da bi se plačal urad, ki bi se moral ustanoviti.

Gospod predgovornik Hribar pravi, da so kurzi 4% zastavnih listov hipotečnih zavodov vseh dežel, v katerih so ustanovljeni, visoki in da stojé blizu 100 in še višje. V poslednjem času so kurzi zastavnih listov res poskočili, jako pa dvomim, če se morejo vsak dan na borzi za tako visoke cene prodajati. V «Coursblattu» vidite, da notirajo obligacije našega deželnega posojila po 98, ali če gre danes kdo na borzo in jih hoče prodati za 10.000 gld., pa jih nihče ne bo kupil po 98. To so kurzi na papirji, in dotična banka, ki prevzame papirje, mora čakati na ugodne čase, da jih more prodati. Ne verjamem, da bi se naša zastavna dolžna 4% pisma po 100 mogla prodati na borzi. Ako bode kmet dobil zastavne liste, pa ne bode šel na borzo (poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «K Mayerju!»), ampak kakemu denarnemu zavodu, ki jih bode kupil, toda po kateri ceni, to je drugo vprašanje, morda po 95—96 po 100 pa gotovo ne. Pri dolenjski železnici smo morali dati papirje po 90, sedaj stóje res po 92½, pa ne vem, če jih kdo kupuje po tej ceni.

Naravnost nemilo pa me je dirnula prestroga kritika, s katero se je gospod predgovornik Hribar znosil nad dopisom mestne hranilnice ljubljanske. Meni se vidi, da bi bil mož, ki sam sedi v upravnem svetu mestne hranilnice in ki je vedel za dotični odgovor, lahko svaril gospode. Torej mislim, da bi ne smel tako ostro kritizirati dopis upravnega odseka, na katerem sta podpisana naš kolega gospod Klein in gospod Petričič, in slikati stvar tako, kakor da bi šale delali resni možje, ki sede v upravnem odboru mestne hranilnice. Upravni odbor je vprašanje gotovo temeljito pretehtal in potem podal odgovor, ki ima trdno podlago, in ni, kakor trdi gospod poslanec Hribar, od konca do kraja prazen, in samo meri na to, da bi se ne oškodovala mestna hranilnica. Kar se tega tiče, mislim, da posebno hudo ne bode oškodovana, nekoliko pa gotovo, ker bode imela še večjo konkurenco in ne bo vedela, kam elocirati denar. Sicer pa sta se ustanovili v poslednjem času hranilnici v Kranji, v Novem mestu in najbrž se bode ustanovila tudi v Postojni, in torej je toliko hranilnic v deželi, ki sedaj posojujejo po 4½% in ki bi pozneje morebiti posojale po 4%, da pač ni potrebno, da bi se dežela spuščala v tako nevaren eksperiment, ki bi na eni strani nič ne pomagal tistim, ki iščejo posojila, na drugi strani pa oškodoval razvijajoče se in deloma že cvetoče zavode, ki jih že imamo.

Jaz sem torej mnenja, da je predlog gospoda poslanca Hribarja nepotreben, zlasti tudi zato, ker je deželni odbor že zvršil vse poizvedbe, katere želi gospod predgovornik. Dobili smo velik kup aktov od vseh hipotečnih bank v Avstriji, torej je gospod poslanec Hribar lahko prepričan, da je deželni odbor že vse storil, kar je bilo mogoče. Tiskati odgovorov hranilnic pa zaradi tega nismo dali, ker so se nam zdeli nepotrební tiskovni troški, kajti vsak gospod poslanec lahko pogleda akte, in potem se bo prepričal, da je deželni odbor popolnoma storil svojo dolžnost.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Ker so me vsi trije gospodje predgovorniki apostrofovali in na me stavili vprašanja, čutim se dolžnega, da vsem trem odgovorim. Žal, da predposlednji gospod predgovornik stvari ni tako razumel, kakor sem jo jaz razložil; veseli me pa, da se v nekaterih stvareh v narodno-gospodarskih zadevah v obče zelo zlagava. Stavil je na me pred vsem vprašanje, kako si mislim stvar, ali bode imela dežela priplačevati za hipotečno banko. Ko sem stavil in utemeljil svoj predlog, dejal sem, da ne le dežela ne bode imela priplačevati, temveč da bi si z ustanovitvijo hipotečnega zavoda za nekoliko let zagotovila celó lepe dohodke, ki bi prihajali v deželno blagajnico. To nas uče skušnje, katere so druge dežele napravile s svojimi hipotečnimi zavodi.

Razume se samo po sebi, da jaz ne bi bil mogel staviti tega predloga, ako bi ne bil imel prepričanja, da bode deželna blagajnica imela od hipotečne banke dobička.

Ako je zadnji gospod predgovornik opozarjal na Istro in trdil, da se uradniki težko plačujejo, in da mora dežela doplačevati, moram se jaz jako čuditi smelosti, s katero je to trdil, ne da bi se bil popreje o stvari informoval. Istina je, da istrski hipotečni zavod ne le lahko plačuje svojih uradnikov in da nima nikakršne izgube, temveč da ima sedaj že nad 100.000 gld. rezervnega fonda, in vsi pridhodki, ki so do leta 1889. znašali 75.000 gld., prihajajo sedaj v deželno blagajnico. Jaz bi torej le želel, da naj se, kdor take stvari navaja, poprej prepriča iz računskega sklepa dotičnega zavoda o resničnem položaji, da se potem ne trdé naravnost neresnične stvari.

Neposrednji gospod predgovornik je tudi govoril o konvertovanji dubijoznih terjatev. Na te samo po sebi ni misliti, kar nisem samo danes, ampak tudi poprej naglašal. Pravim pa, da je pri nas toliko dobrih privatnih hipotek vknjiženih po visokih obrestih, da bode hipotečni zavod prav dobro našel svoj račun, ako se bodo dotična posojila konvertovala. Gospod predgovornik je rekel, da na dobrih mestih od privatnikov ni veliko 6% posojil vknjiženih; znano pa mi je, da je v okraji kranjskem in škofjeloškem jako veliko in prav dobrih posojil vknjiženih po 6%. Če je pa deželni odbor mnenja, da jih morebiti vender ni, bila bi vsaj njegova dolžnost, da bi bil poprosil visoko vlado, da mu podá izkaz, koliko je na prva mesta od privatnikov vknjiženega na raznih hipotekah v deželi po 5% in po 6%. Tak izkaz bi vlada z ozirom na važnost te stvari gotovo rada podala, ravno tako kakor nam vsako leto podaje izkaz o zemljiškem obremenjenji in davčni izkaz. Če ima deželni odbor prepričanje, da ni takih hipotek, ne sme tega naravnost izraziti, ampak mora vsaj poprej vprašati po dotičnem izkazu; dokler pa tega ne stori, imam pravico trditi in trdim iz popolnega prepričanja, ker mi je glede nekaterih okrajev stvar iz lastne skušnje znana, da je veliko takih posojil v deželi.

Predposlednji gospod predgovornik vprašal me je, s kakim dobičkom bi se smelo računati. Mislim, da se sme računati za režijske troške $\frac{1}{4}\%$, kolikor znašajo ti troški pri vseh hipotečnih zavodih. Hipotečnega zavoda zastavni listi se izdajo po 4% , ali pri anuitetah bi morali dotični, kateri so vzeli posojila, priplačevati še $\frac{1}{4}\%$ za režijo. Teh $\frac{1}{4}\%$ pa bi vender več znašalo nego 5000 gld., kakor pripoveduje gospod poslanec Luckmann, kajti ne sme se misliti, da je vsako leto računati samo na 1,800.000 gld., ampak mi moramo misliti pred vsem na konvertovanje, in v tem oziru se bode lahko več storilo po ljudeh, ki bodo imeli posestnike opozarjati na koristi konvertovanja, kajti samim to ne pride na um, temveč potrebno je, da se ljudstvu pové, da se konvertovanje da zvršiti brez stroškov. S temi $\frac{1}{4}\%$ pa bi dežela morebiti vsaj v desetih letih prišla tako daleč, da bi imela svoj rezervni fond in da bi dohodki šli v deželno blagajnico, kajti režija ni tako velika.

Besedam gospoda poslanca za dolenjska mesta, da delujem s čudovito doslednostjo proti lastnemu svojemu detetu, moram odločno ugovarjati. Leta 1883., ko se je v prvič sprožila misel, da naj bi se ustanovila mestna hranilnica ljubljanska, naglasal sem nasproti tistim gospodom, s katerimi sem o tej stvari govoril, da smatram kot neobhodno potrebno, da se poleg mestne hranilnice ljubljanske ustanové tudi hranilnici v Kranji in v Novem Mestu in deželna hipotečna banka. Že tedaj sem si torej konstruoval misel, da se ima ustanoviti deželni hipotečni zavod. Če mi gospod predgovornik pravi, da sem govoril proti koristi zavoda, katerega sem pomagal ustanoviti, dela mi s tem veliko krivico. Nasprotno, jaz sem govoril v korist te hranilnice, kajti ta ne more in ne sme vsega svojega denarja elocirati v hipotekah. Če pa ima del svojih novcev naložen v zastavnih listih deželne hipotečne banke, je to ravno tako varno, kakor če ga ima naloženega na prvih mestih; poleg tega pa pride s tem v položaj, da lahko vselej mobilizuje kapital. Očital mi je tudi, da sedim v upravnem odboru mestne hranilnice ljubljanske, da sem pa navzlic temu pismo te hranilnice kritikoval. V prvi vrsti to pismo ni od upravnega odbora, in če mi je gospod predgovornik očital, da sem za pismo moral vedeti, mu naravnost povem, da ničesar nisem o njem vedel, ker bi bil sicer v upravnem odboru odločno ugovarjal, da se deželnemu odboru pošlje tako pismo. Sploh pa o tem pismu ne bi bil omenil ničesar, da se ni deželni odbor s svojim molčanjem odločno postavil na stališče tega pisma. Kritika moja je torej veljala deželnemu odboru, ne pa mestni hranilnici ljubljanski, in če bi bil deželni odbor podal izvadke iz dotičnega pisma kot svoje obrazloženo mnenje, potem bi o pismu mestne hranilnice ljubljanske niti ne bil govoril.

Častiti gospod zadnji predgovornik je nadalje dejal, da ima mestna hranilnica ljubljanska zadosti denarja, in je tudi trdil, da tuji zavodi nimajo v nasi deželi ničesar vknjiženega na realni kredit. Opozarjam ga le na to, da vem, da ima več nego $\frac{1}{2}$ milijona goldinarjev izposojenega na kranjske hipoteke »Bodencreditanstalt« na Dunaji. Ako pa pravi gospod predgovornik, da imajo

hranilnice zadosti sredstev, da zamorejo ustrezati potrebnemu kreditu, rečem jaz, da se obračajo do hranilnic tudi prosilci iz drugih dežel, in v tem oziru imam pismo v rokah, v katerem se odlični gospod na Štajerskem pritožuje, zakaj mestna hranilnica ljubljanska odklanja prošnje, katere jej dohajajo iz Štajerske. Jdnako se godi z prošnjami, katere dohajajo mestni hranilnici ljubljanski iz Primorja. Odklanjajo se in odklonitev se utemeljuje s tem, da hranilnica nima zadosti denarja.

Zadnji gospod predgovornik naj nekoliko premisla, ali je koristno, da se odklanjajo take prošnje, ki prihajajo iz dežel, v katerih stanujejo tudi naši sorojaki. Deželni hipotečni zavod seveda ne bi mogel segati čez meje naše kronovine, ampak bi mogel delovati samo v okviru dežele Kranjske. Ali jaz mislim, da mi, ki živimo v intelektualnem središču slovenskega naroda, ne smemo gledati samo do mej naše dežele ob Savi in Kolpi, ampak moramo pogled svoj obračati tudi preko teh mej v dežele, kjer prebivajo naši sorojaki, in če pridejo od njih take prošnje, moramo resno misliti, kako jim ustrezati. Mogoče, da je častiti gospod predgovornik premalo razmišljal te stvari, in mogoče je, da pride, ako jih bode bolj razmišljal, do prepričanja, da je razlogov dovolj, ki kategorično velejajo, da se ustanovi pri nas zavod, za kateri sem govoril.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer se je oglasil k besedi.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Zunächst sei es mir erlaubt, über Ersuchen eines Herrn Collegen im Landesausschusse gegenüber den Bemerkungen des Herrn Antragstellers zu constatiren, daß der Landesausschuss sich an die Justizbehörden gewendet hat mit der Bitte, ihm über die Zinsfußverhältnisse Aufklärungen zu geben. Es ist jedoch von den beiden betreffenden Gerichten, dem Landesgerichte in Laibach und dem Kreisgerichte in Rudolfswert, infolge einer Weisung des Justizministeriums die Antwort gekommen, daß die gewünschten Erhebungen nicht vorgenommen werden können, weil das nicht in der Aufgabe der Gerichte liege und hiezu auch nicht die nöthigen Kräfte vorhanden seien, daß es aber dem Landesausschusse freistehe, derartige Erhebungen durch seine Organe vornehmen zu lassen. Dieses möchte ich einstweilen hier feststellen.

Zu dem eigentlichen Gegenstande der Verhandlung übergehend muß ich sagen, daß die Debatte im großen und ganzen sich in dem nämlichen Geleise bewegte, wie diejenige, die wir über diesen Gegenstand in einer Abend-sitzung im Jahre 1891 oder 1892 geführt haben. Ich habe auch von der heutigen Debatte den nämlichen Eindruck gewonnen, den ich damals gehabt habe; ich will auch heute zugeben, daß Landes-Hypothekenbanken unter Umständen wohlthätige Institute sind, und selbst vom kranischen Standpunkte halte ich es für wünschenswert, daß die Sache näher untersucht werde. Auf der anderen Seite aber haben die Argumente, die ebenso damals, wie heute vorgebracht wurden, mir wieder die Ueberzeugung verschafft, daß, wie

die Verhältnisse in Krain dormalen sind, ein Bedürfnis nach der Errichtung einer solchen Bank nicht vorhanden ist. Schließlich dreht sich ja doch alles um die Hauptfrage; ob es möglich ist, mit den bereits vorhandenen Instituten den Creditbedürfnissen der Grundbesitzer nachzukommen oder nicht. Wenn man nun hiebei zu der Erkenntnis gelangt, daß die Möglichkeit vorhanden ist, den Bedürfnissen des Realcredites in ausgiebiger Weise Rechnung zu tragen, dann ist damit auch der Hauptgrund entfallen, eine Landeshypothekenbank zu errichten, welche nach den Ausführungen des geehrten Herrn Antragstellers ja nur den Zweck haben soll, nach seiner Meinung gegenwärtig nicht befriedigte Bedürfnisse zu befriedigen. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Convertirung!») Also die Convertirung kommt auch noch hiebei in Frage. Wie steht es nun mit den derzeitigen Creditbedürfnissen? Es ist selbstverständlich, daß die Krainische Sparcasse das maßgebendste und wichtigste Creditinstitut im Lande ist und es auf absehbare Zeit auch bleiben wird. Die Krainische Sparcasse hat in runder Summe ungefähr 4½ Millionen Gulden auf Hypotheken in Krain und ungefähr doppelt so viel, also etwa 9 Millionen Gulden, in anderen Ländern elocirt. Warum aber hat sie dieses Geld in andere Länder gegeben? Weil sie viel mehr Mittel zur Verfügung hat, als sie dafür im Lande Hypotheken finden kann (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Ni res!»), und selbst wenn sie das eine oder das andere Gesuch abgelehnt hätte, was sie pflichtgemäß manchmal thun muß, so wäre das noch kein Beweis dafür, daß ihre Mittel erschöpft sind. Wer die Rechnungsabschlüsse der letzten Jahre ansieht, kommt zur Ueberzeugung, daß die Krainische Sparcasse neben den Millionen Gulden, die in anderen Ländern eben elocirt sind, noch immer in der Lage ist, weitere 5 bis 6 Millionen Gulden für Hypothekendarlehen zu verwenden. Dann kommt aber noch weiter der Umstand in Betracht, daß die Sparcasse, wenn die Creditbedürfnisse im Lande es erfordern würden, die Gelder, die sie anderwärts placirt hat, zurückziehen und im Lande verwenden könnte, denn sie gibt das Geld nur deshalb in andere Länder, weil sie hier im Lande selbst dafür keine Verwendung findet. Aber trotzdem bleiben bei der Krainischen Sparcasse noch immer weit mehr Mittel für Belehnungen im Lande verfügbar, als thatsächlich in Anspruch genommen werden, und ich wiederhole nochmals: 5 bis 6 Millionen Gulden könnten heute sofort noch dem Realcredite in Krain zugeführt werden. Diese 5 bis 6 Millionen aber repräsentiren eine Summe, die wohl kaum durch die vorhandenen Bedürfnisse je erschöpft werden wird. Weiters muß man in Anschlag bringen, daß es allerdings ein Zeichen einer gewissen Müdigkeit, einer Verbesserung der Verhältnisse der Grundbesitzer ist, wenn zuzeiten für Meliorationen Darlehen aufgenommen werden, aber der Wunsch nach solchen Meliorationen muß seine Grenzen haben, sonst müßte man zu dem Schlusse gelangen, daß das ein Zeichen des Fortschrittes ist, je mehr Hypothekenschulden da sind.

Nach meiner Ueberzeugung hat diese Debatte gezeigt, daß ein Mangel an Mitteln zur Befriedigung der Creditbedürfnisse in Krain nicht vorhanden ist, und mögen sich noch so viele creditbedürftige große oder kleine Grundbesitzer melden. Die Mittel stehen in unbegrenztem Maße zur Verfügung. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Ni res!») Ich wiederhole, 5 bis 6 Millionen Gulden sind sofort

verfügbar, ungefähr so viel aber könnte man aus anderen Provinzen zurückziehen, so daß man dann eine Summe zur Verfügung hätte, die unter allen Umständen genügt, allen Creditbedürfnissen gerecht zu werden. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Zakaj se pa po vrsti prošnje odklanjajo?»)

Mittel sind also genug da, und es handelt sich nur noch um die Kosten des Credites. Das ist ein Gegenstand, der an der Hand einer Reihe von Daten eingehend erörtert werden muß; wir haben es bei der früheren Debatte gethan, und auch heute sind einige Zahlen vorgebracht worden. Im großen und ganzen kann ich sagen, daß gegenüber dem Zinsfuß der Sparcasse von 4½% eine namhafte Verbilligung des Credites wohl nicht mehr platzgreifen kann, wenn man die Verwaltungs- und Regiekosten der Hypothekenbank und schließlich ein gewisses Risiko bei den Pfandbriefen berücksichtigt. Es ist allerdings richtig, daß heute die Course gut stehen, aber es können auch andere Zeiten kommen, wo die Pfandbriefe bedenklichen Schwankungen ausgesetzt sind, was auf die ganze Institution einen bedenklichen Einfluß haben kann. Die Kosten der Darlehen der Hypothekenbank und der Sparcasse dürften sich ungefähr die Wage halten, besonders bei den kleinen Grundbesitzern in Krain, welche nur Darlehen bis zum Betrage von 300 fl. aufnehmen können, und das ist leider der größere Theil unserer kleineren Grundbesitzer. Es ist nun bekannt, daß die Sparcasse solche Darlehen zu dem eigenen Zinsfuß von 4% gewährt. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Samo do pol milijona!»). Das kann auch auf 1 Million gehen, aber das ist nebensächlich, die Hauptsache ist die, daß der kleine Grundbesitzer Darlehen bis zum Betrage von 300 fl. zu 4% bei der Sparcasse bekommen und daß unter diesen Umständen die Hypothekenbank selbstverständlich mit der Sparcasse nicht concurriren kann, und ebenso selbstverständlich ist es, daß, wenn ein anderes Creditinstitut den Zinsfuß beispielsweise auf 3½% herabsetzen wollte, dies auch die Sparcasse thun wird, was natürlich — von den Einlegern abgesehen — dem geldsuchenden Grundbesitzer nur zum Vortheile gereichen kann.

Weitere Erhebungen in dieser Angelegenheit können nicht schaden; möglich, daß diese uns später eines anderen belehren; aber wie die Sachen heute stehen, muß ich genau auf dem Standpunkte wie nach der Debatte vor zwei Jahren verharren.

Bevor ich schließe, muß ich noch auf eine Bemerkung des Herrn Antragstellers reflectiren; diese betrifft die massenhaften, von 5% aufwärts verzinslichen Hypothekenschulden, die im Lande vorhanden sein sollen. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «23 milijonov!») Das ist allerdings eine horrende Summe. Der Herr Antragsteller ist der Meinung, daß nur eine Landes-Hypothekenbank in der Lage wäre, die Convertirung dieser Schulden durchzuführen, und geht hiebei von der Voraussetzung aus, daß gegenwärtig die Leute nicht in der Lage sind, die Convertirung vorzunehmen. Nun, meine Herren, ist es bekannt und der kleinste Bauer weiß es, daß er zu 4½% bei der Krainischen, der Städtischen, bei der Rudolfswerter, bei der Gottscheer Sparcasse Geld bekommen kann. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Bei der Gottscheer Sparcasse zu 5%!») Also bei der Gottscheer Sparcasse nicht, das alles wissen die Leute; warum sie ihre Schulden nicht

convertiren, weiß ich nicht, das weiß ich aber, daß sie die volle Möglichkeit haben, sie zu convertiren. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Bojazen pred troški!») Von der Nothwendigkeit aber, daß erst Agenten die Bauern auftrömmeln und in dem Sinne bearbeiten müßten, daß sie für ihre mit 5% oder 6% verzinsten Schulden zu $4\frac{1}{2}\%$ Geld haben könnten oder daß sie darauf erst durch die Blätter aufmerksam gemacht werden müßten, davon kann mich kein Mensch überzeugen, und auch der Herr Vorredner nicht. Ich schließe, wie ich begonnen habe, indem ich sage, daß die Idee der Errichtung einer Landes-Hypothekenbank unter Umständen sehr gut und erwägenswert sein kann, daß aber, soweit mir die Verhältnisse in Krain bekannt sind, ein Bedürfnis hiefür vom Standpunkte des Real-credits dermalen nicht vorhanden ist.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Tavčar:

V tem času se seveda ne bodem spuščal v stvar samo, dasiravno priznavam, da se nisem mogel sprijazniti z idejo, da bi se imela pri nas ustanoviti deželna hipotečna banka. Upravni odsek je bil, kakor že v prejšnjih letih, mnenja, da potreba takega zavoda ni izkazana in da bi se bilo, ako bi se ustanovila deželna hipotečna banka, bati konkurence za druge denarne zavode, ki poslujejo že v deželi naši, česar tudi tovariš, gospod Hribar, ne more tajiti. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Čisto nič se je ni bati!») Gospod tovariš Hribar se je v prvi vrsti oziral na konvertovanje in na to, da je v javni knjigi morda nekaj več nego 20 milijonov goldinarjev takih stavkov, od katerih se morajo višje obresti plačevati in ki bi se lahko dali konvertovati. Več kot polovica dotičnih posojil je gotovo na tako slabih mestih, da jih niti kaka hranilnica, niti hipotečna banka ne bi mogla prevzeti. Dalje pa je po vsej deželi znano, da se lahko dobivajo pri hranilnicah posojila samo za $4\frac{1}{2}\%$ obresti. Mestna hranilnica ljubljanska je o svojem času angažovala vse narodne notarje na deželi, da bi sodelovali in opozarjali ljudi na ta zavod. Delali so tudi res, doseglo se je nekoliko, ali pravega uspeha pa vendar ni bilo. Stvar gledé konvertovanja je ta, da se dolžnik in upnik med seboj dogovorita. Dolžnik pravi: «Ne morem ti več plačevati tolike obresti, dobim denar lahko ceneje», in upnik odjenja. Kar se posebej Loškega in Kranjskega tiče, znano mi je, če so interesi višje vknjiženi kakor s 5%, da se faktično ne plačujejo. Sicer ne vem, zakaj ne bi ljudje šli k hranilnici, vsaj vedó, da je konvertovanje cena reč, za katero nič plačati ni treba. Kar se tiče torej deželne hipotečne banke, méni upravni odsek, da potreba ni izkazana, ustanoviti jo, in misli, da bi vsaj prva leta gotovo bila pasivna. S pasivnim zavodom pa dežela tudi nekaj let ne more izhajati.

Gospod tovariš Hribar se sklicuje na to, da mestna hranilnica ljubljanska odklanja prošnje, katere jej doha-

jajo iz Istre in iz Štajerskega, čes, da nima srca za dotične sorojake naše. Tu se je skliceval na pismo odličnega gospoda iz Štajerskega. Kot pravni konzulent tega zavoda moram resnici na ljubo konstatovati, da se prošnje, če pridejo iz Istre in je pokritje dokazano, vselej uslišijo. V Istri so razmere drugačne kakor pri nas. Posestva so tam majhna, poslopja pa so velika in drago zavarovana, in če pride kak prosilec in pravi: «Na zemljišče mi posojila dati ne moreš, daj nam ga na hišo», potem se mora taka prošnja odkloniti, ker jo je po statutih nemogoče uslišati. In le zaradi tega se mnogo prošenj odklanja. Ravno tako se vedno uslišijo prošnje iz Štajerske, ako je pokritje dokazano. Tako so se posodili na primer v Celje najedenkrat zneski 30.000 do 40.000 goldinarjev. Na vsak način pa tudi mislim, da deželna hipotečna banka ne bi smela imeti namena, razbremeniti mestno hranilnico ljubljansko, kar se tiče domačih hipotek, in olajšati jej izposojanje na Štajersko. Taka konkurenca bi ne mogla imeti dobrih nasledkov. Če bodo druge dežele, na primer Koroška, izkazale dobre uspehe hipotečnih zavodov, bode kakim poznejšim naslednikom na prosto voljo dano, obnoviti predlog gospoda poslanca Hribarja. Kakor pa je sedaj mnenje v tej visoki zbornici, ni pričakovati, da bi mogel prodreti tak nasvet, to mora priznati gospod predlagatelj sam. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Iz umljivih razlogov, brez razloga!»). Dasiravno sem prijatelj njegov, se v tej stvari ne morem strinjati z njim. Iz tega sledi, da, ako naložimo deželnemu odboru, naj še jedenkrat poizveduje o tej stvari in se obrne do drugih dežel, vendar ne bi bilo pričakovati, da bi se visoka zbornica v prihodnjem zasedanju spokorila k nazorom gospoda poslanca Hribarja in k prepričanju, da bi bila deželna hipotečna banka za Kranjsko koristna. Deželni odbor bi imel torej le prazno tlako delati in zatoorej se moram izreči proti predlogom gospoda poslanca Hribarja.

Deželni glavar:

Prosim gospode, da se podajo na svoje mesto, ker bomo glasovali.

Glasovali bomo najprej o predlogu gospoda poslanca Hribarja in potem o predlogu upravnega odseka,

Prosim torej gospode, ki pritrdé predlogu gospoda poslanca Hribarja, naj izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel.

Sedaj glasujemo o predlogu upravnega odseka, da se vzame marg. št. 92., § 3., na znanje, in prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje svoje poročilo.

Poročevalec dr. Tavčar:

V marg. št. 93. do 97. poroča deželni odbor o tem, kar se je storilo v agrarnih razmerah, posebno vsled tega, da se je lani v tej zbornici odobrila neka pogodba. Večinoma pa se nanašajo poročila na osobne razmere.

Omenjati mi ni nič posebnega, in zatorej le predlagam, da se vzamejo marg. št. 93. do 97. letnega poročila na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati in prošim gospode, kateri pritrdé predlogu upravnega odseka, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem tudi rešena ta točka dnevnega reda.

Prestopimo k daljni točki, to je:

8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Vipavi za podporo 15.000 gld. v zvrho uravnavanja reke Vipavščice.

8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Wippach um Bewilligung einer Subvention von 15.000 fl. behufs Regulirung des Wippacher-Flusses.

Poročevalec dr. Papež:

V imenu finančnega odseka imam čast poročati o prošnji občine Vipavske za podporo 15.000 gld. v zvrho uravnavanja reke Vipavščice. Ta prošnja je v zvezi z marg. št. 16., § 3, letošnjega letnega poročila, str. 35. Iz tega poročila je razvidno, in visoki deželni zbor je imel že priložnost, v eni zadnjih sej baviti se s to številko, da je bil načrt za uravnavo Vipavskih vodâ napravljen od deželnega stavbnega urada in da se je dne 4. aprila leta 1893. poslal vladi s prošnjo, naj ga predloži visokemu poljedelskemu ministerstvu v pregled. Potem se je deželni odbor z dopisom z dne 3. avgusta leta 1893. zopet obrnil do slavne deželne vlade in jej razložil, da se potrebsčina brez izdatne državne podpore iz izboljševalnega zaklada ne bi dala pokriti, tem manj, ker je prebivalstvo jako revno. Deželni odbor je končno deželno vlado naprosil, da bi izposlovala pri poljedelskem ministerstvu, da bi se v državnem proračunu za leto 1894. postavil izdaten znesek državnega prispevka za to podjetje. Tehnični konsulent poljedelskega ministerstva, gospod inženir Markus, je dne 29. septembra bil na lici mesta in pregledal vse krajne, oziroma hidrografične razmere. On je bil mnenja, da je treba pregledati načrt, o katerem sem prej omenil, da se je poslal vladi in ministerstvu, in dne 6. oktobra leta 1893. je bilo deželnemu odboru potom vlade od ministerstva poročano, naj deželni odbor primerno ukrene, da bi se ta poslednji projekt zopet nekoliko preustrojil, to je oni projekt, na katerega se sklicuje predležeča prošnja, in petitum te prošnje gre na to, naj bi se kos celega projekta, oni del pod Vipavskim trgovom v dolžini 1 1/2 km, takoj pričel graditi. To bi bilo najvažnejše delo, katero bi odvajanje velikih vodâ odpravljalo. Kakor je bilo meni

rečeno od verodostojnih strani iz Vipavskega trga in bližnjih krajev, zmatra vse prebivalstvo tam, da, če se bode izdelal ta kos, bode ta odpomoč nasproti velikim povodnjam tako izdatna, da bode efekt morebiti velik, kakor se ne bi mislilo morda tudi ne v poljedelskem ministerstvu. Vsled tega želé prosilci v tej prošnji, naj bi se ta kos, ta oddelek pod Vipavskim trgovom takoj vzel v delo in naj bi se dovolil v to zvrho razmerno prav mali znesek 15.000 gld. iz deželnega zaklada. Ako bi se pokazalo pri deželnem odboru po zaslišanji deželnega hidrotehnika, da ne kaže to napraviti, ali da se to delo ne bi moglo priklopiti poznejšemu delu, kadar se bode zvršil celi projekt, bi deželni odbor ne mogel ugoditi tej prošnji, vender pa je upanje, da bode to mogoče; torej bi bilo pač škoda, čakati do prihodnjega zasedanja, da bi se takrat morebiti šele povedalo, da je delo mogoče, kajti bodimo odkritosrčni, ni pričakovati drugega, nego da bi se drugo leto zopet to nasvetovalo. Zato upravni odsek priporoča visoki zbornici sledeči predlog:

Visoki deželni odbor naj sklene:

«1.) Deželnemu odboru se naroča, vse potrebno ukreniti, da se, ako mogoče, že letos prične s kopanjem struge v zmislu preložitve reke Vipave, v razmerji, katero za odpeljavo vode zadostuje in v zmislu poslednjega načrta;

2.) v to zvrho se dovoli znesek 15.000 gld. iz deželnega zaklada, kateri se svoječasno kot del doneska za splošno uravnavo Vipavskih vodâ vračuni.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali in prošim gospode, ki se strinjajo s prvim predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Prosim gospode, ki pritrdé drugemu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi drugi predlog je sprejet, in s tem je rešena ta točka.

Preidemo na dalnjo točko, to je:

9. Ustno poročilo upravnega odseka gledé načrta zakona o preložitvi okrajne ceste z Vrhlike do Podlipse v delni progi pri Stari Vrhlike (k prilogi 47.).

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Umlegung der Oberlaibach-Podlipaer Bezirksstraße in der Theilstrecke bei Alt-Oberlaibach (zur Beilage 47.).

Poročevalec dr. Tavčar.

Pred visoko zbornico se je vrnila neka zadeva, o kateri se je že lansko leto storil sklep, to je namreč stvar, ki zadeva cesto z Vrhlike čez Staro Vrhlike

do Podlipe. Gledé te ceste se je že lani sklenilo, da se dovoli neka podpora, oziroma da se je dovolila preložitev te ceste pri nekem klanec. Takrat sta bila upravni odsek in visoki zbor mnenja, da se ne more reči, če se pri kaki cesti odpravi kak klanec, da je to preložba ceste, za katero je v zmislu § 22., zakona z dné 28. julija 1889 treba deželnega zakona. Zato se je lani dovolila cela stvar, ne da bi se bil sklenil zakon. Ko se je hotel ta sklep izvršiti in hotelo delo pričeti, odklonili so posestniki odstop zemljišč in moralo se je začeti eksproprijacijsko postopanje. Cela zadeva je prišla od okrajnega glavarstva, katero se je izreklo za tako postopanje, na c. kr. vlado in ta je staknila, da se je v stvari grešilo v tem, da se ni napravil posebni zakon, in da torej stvar nima postavnega lica. Ker se mora klanec na vsak način preložiti, prišla je stvar zopet pred deželni odbor in ta je predložil visoki zbornici dotični načrt zakona.

Upravni odsek se je posvetoval o tej zadevi in prišel je do zaključka, da se strinja s predlogom deželnega odbora in priporoča visoki zbornici, da sklene zakon, ki je predložen v prilogi 47.

Prosim, da visoka zbornica preide v nadrobno razpravo.

Predlog upravnega odseka se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«1.) Načrtanemu zakonu o preložitvi okrajne ceste z Vrhniko do Podlipe v delni progi pri Stari Vrhniku se potrjuje.

Dem Geŕesentwurf, betreffend die Umlegung der Oberlaibach-Podlipaer Bezirksstraŕe in der Theilstrecke bei Alt-Oberlaibach, wird die Zustimmung ertheilt.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da temu načrtu zakona pridobi Najvisje potrjenje.

Der Landesausschuŕs wird beauftragt, die Allerhŕchste Genehmigung dieses Geŕesentwurfes zu erwirken.»

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo. Œeli kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1.

Poročevalec dr. Tavčar:

(bere § 1. in 2., potem uvod in naslov načrtanega zakona iz priloge 47., ki obveljajo brez debate — liest § 1 und 2, dann Eingang und Titel des Geŕesentwurfes aus der Beilage 47, welche ohne Debatte angenommen werden).

Staviti imam se neko resolucijo. Pri posvetovanji o tem zakonu je uvidel upravni odsek, da je vlada vsaj po njegovem mnenji § 22. deželnega cestnega zakona nekoliko prestrogo interpretovala, in da bi bilo morda umestno, ako bi se ne bila tako strogo držala črke, ker se je s tem, kakor rečeno, stvar zavlekla in se je morala za jedno leto odložiti. Na vsak način je bil upravni odsek mnenja, da potreba ne kaže, da bi se ostalo zanaprej pri črki § 22., in da je gotovo nepotrebno, da bi se odstranitev kakega klanca, ki

zadržuje ves promet, subsumovala pod § 22. zakona z dné 28. julija 1889, in da bi se morali za vsako tako bagatelo, oziroma včasih so to važna in nujna dela, sklepati zakon, vsled česar se stvar otežkoči in zavleče. Upravni odsek misli, da se je vlada sicer popolnoma držala zakona, da pa zakon v takih stvareh premalo razločuje. Zato je ménil upravni odsek, da naj bi posebno tudi z ozirom na to, da deželni zakoni drugih dežel razločujejo preložbe in tako imenovane popravke, deželni odbor je izdelal v tem zmislu neko spremembo § 22. ter jo predložil visoki zbornici.

Zaradi tega je sklenil sledečo resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, da predloži načrt zakona, s kojim bi se deželni zakon z dné 28. julija 1889, deŕ. zak. št. 17., v toliko spremenil, da bi za take preložbe okrajnih cest, kakor je predleŕeča, ne bilo treba izdati posebnega deželnega zakona.»

Deželni glavar:

Gospod c. kr. deželni predsednik ima besedo:

K. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Ich habe selbstverständlich gegen diese Resolution in ihrem Wesen nichts zu bemerken, sondern möchte nur über den Standpunkt der Landesregierung eine Aufklärung geben. In solchen Fällen ist zu unterscheiden zwischen der einfachen Correctur eines Straŕenzuges, die darin besteht, daŕs in der Hauptrichtung einer Straŕe nichts geändert, sondern nur eine Correctur in den Steigungsverhältnissen oder Curvenverhältnissen vorgenommen wird, während die Haupttrace unberührt bleibt, und den eigentlichen Verlegungen, wo, wie in dem vorliegenden Falle, die Trace geändert wird. Die Landesregierung ist in dem vorliegenden Falle von der Anschauung ausgegangen, daŕs hier nicht eine einfache, geringfügige Correctur stattfindet, sondern eine Verlegung der Trace, nachdem bei der Expropriationsverhandlung einzelne Betheiligte sich entschieden gegen die Heranziehung ihrer Parzellen gewehrt haben, gegen die Tracenführung Einwendungen vorgebracht wurden, wie dies aus den Acten ersichtlich ist, und weil von technischer Seite zugegeben werden mußte, daŕs auch eine andere Tracenführung möglich wäre. Daŕs war die Ursache, daŕs auf Schaffung eines Geŕetzes bestanden werden mußte, obwohl ich selbst eingestehen, daŕs das Princip bei solchen im Grunde geringfügigen Angelegenheiten an die geŕesgebenden Factoren herantreten zu müssen, mit einer gewissen Belastung für den Landtag verbunden ist. Wie gesagt, ich habe im Wesen nichts gegen die Resolution einzuwenden, im Gegentheil, ich bin damit vollkommen einverstanden und empfehle sie zur Annahme, ich wollte nur aufklären, warum in diesem Falle auf Erlassung eines Geŕetzes gedrungen werden mußte.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje. Prosim torej gospode, kateri pritrdé resoluciji, ki jo stavlja poročevalec upravnega odseka, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta. Glasovati imamo sedaj še o predlogih upravnega odseka. Ker je načrt zakona že sprejet, odpade torej tudi glasovanje o prvem odsekovem predlogu in glasovati nam je le še o drugem predlogu, ki se glasi:

«Deželnemu odboru se naroča, da temu načrtu zakona pridobi Najvisje potrjenje.»

Gospodje, ki pritrdé temu predlogu, izvolijo obsedeti. (Obvelja. — Angenommen.)

Drugi predlog je sprejet.

Poročevalec dr. Tavčar:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje. Gospodje, kateri pritrdé ravnokar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona tudi v tretjem branji, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Preidemo k daljni točki, to je:

10. Ustno poročilo upravnega odseka glede naprave nove okrajne ceste v Žuzemperškem cestnem okraji od Smuke čez Hine do Žvirč (k prilogi 49.).

10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit einer im Straßenbezirke Seisenberg von Langenthon über Sinnach bis Schwörz neu herzustellenden Bezirksstraße (zur Beilage 49.).

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Že leta 1886. so podali prebivalci vasi Hinje in Smuka prošnjo, da bi se vendar tudi enkrat izpeljala dobra okrajna cesta v SuhoKrajino. Ne vem, kako se je godilo s to prošnjo, dovelj da rečem, da se od leta 1886. do danes ni nič storilo in da je morda venderle prošnja županstva v Strugi dala povod, da se je tako važno vprašanje zopet začelo razmotrivati. Ni čuda, da je Suha Krajina tako malo znana; kajti ceste, po katerih se more v te kraje, so slabe, in vendar je znano visoki zbornici iz raznih razprav, da tam prebiva marljiv ljud, ki se večinoma bavi s poljedelstvom in živinorejo. Kdor pogleda na zemljevid, ne bo našel nobene ceste, ki bi bila dobra in vezala one kraje, ki štejejo 5000 duš, z drugimi deli dežele. Deželni odbor je poslal svojega nadinženirja Witschla, ki je na lici mesta pretresal razmere, in iz njegovega poročila je razvidno, da bi se dotična cesta lahko dala izpeljati, ker ni nobenih strmin in skorej nobenih umetnih stavb. Deželni odbor je povprašal cestni okraj Žuzemperški, kaj on sodi o prošnji vasi Hinje. On se je izrazil, da je za to, da se popravi cesta med Hinjami in Smuko, neugodno pa se izraža

o tem, da bi se nadaljevala od Smuke do Žvirč. Gospod nadinženir Witschl, ki je stvar mirno razmotrival, priporoča, da naj se gledé na železnično postajo v Dobrempolji napravi cesta tudi nadalje do Žvirč. Pokrajina šteje nad 5000 duš in treba jej je zveze z železnico, ki se je po tolikem času vendar dosegla.

Upravni odsek je odobral obseg te prošnje in se stringa s predlogom deželnega odbora. Ker pa se ni nobenega načrta, nasvetuje, da se naroči deželnemu odboru, da naj za to skrbi, da se takoj letos napravi natančni načrt in troškovnik za zgradbo nove ceste od Smuke čez Hine do Žvirč. Na podlagi teh kratkih pojasnil stavljam v imenu upravnega odseka sledeči predlog:

Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

«Deželnemu odboru se naroča, da v zvrho naprave tehničnega projekta za gradnjo nove okrajne ceste od Smuke čez Hine do Žvirč dá izvršiti potrebne preiskave po kakem organu deželnega stavbinskega urada, eventualno da v ta namen dobi pripravno tehniško moč, za kateri slučaj se pooblašča, da pokrije dotične troške iz kredita za cestne namene, ter da v prihodnjem zasedanji podá v končno rešitev predlog in načrt nove okrajne ceste.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

11. Ustno poročilo upravnega odseka o uvrstitvi 1045 m dolge, v cestnem okraji Črnomaljskem se nahajajoče občinske ceste, ki se v Burgi pri Rožmanovi hiši od Črnomaljsko-Adlešiške okrajne ceste odcepi ter drži do broda čez Kolpo pri Podbrezji, med okrajne ceste (k prilogi 50.).

11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreihung der im Straßenbezirke Tschernembl vorkommenden, in Burga beim Rožman'schen Hause von der Tschernembl-Adlešitzer Bezirksstraße abzweigenden und bis zur Kulpa-Ueberfuhr bei Freithurn führenden, 1045 m langen Gemeindestraße, in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 50.).

Berichterstatter Ritter von Panger:

Die Bezirksstraße von Tschernembl nach Adlešitz führt theilweise an der Kulpa entlang. Von demjenigen Punkte der Straße nun, welcher der Kulpa bei Freithurn am nächsten steht, zweigt eine Gemeindestraße ab, um die

Ueberfuhr über die Kulpa zu erreichen. Da diese Straße den Grenzverkehr dortselbst regelt, daher von Wichtigkeit und viel benützt ist, so hat der Bezirksstraßenausschuß von Tschernembl den Beschluß gefaßt, die Einreihung dieser Straße in die Kategorie der Bezirksstraßen anzustreben. Vorerst hat er sich jedoch an die Gemeinde Adlešitz gewendet und daselbst angefragt, ob die Gemeinde Adlešitz für den in Aussicht gestellten Fall der höheren Kategorisierung jener Gemeindestraße bereit ist, vor Uebernahme derselben durch den Bezirksstraßenausschuß dieselbe in einen derartigen Zustand zu setzen, daß der Bezirksstraßenausschuß keine weiteren Reparaturen daran vorzunehmen hätte. Die Gemeinde Adlešitz hat sich damit einverstanden erklärt, und nun tritt der Bezirksstraßenausschuß an den hohen Landtag mit der Bitte heran, die besagte Straße im Sinne des Gesetzes vom 28. Juli 1889 in die Kategorie der Bezirksstraßen einzureihen.

Der Verwaltungsausschuß hat sich dem diesbezüglichen Antrage des Landesauschusses angeschlossen und stellt daher den Antrag:

«Der hohe Landtag wolle auf Grund des § 23, Punkt 3, des Gesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. B. Nr. 17, beschließen:

Die im Straßenbezirke Tschernembl vorkommende, in Burga beim Rožman'schen Hause von der Tschernembl-Adlešitzer Bezirksstraße abzweigende und bis zur Kulpa Ueberfuhr bei Freithurn führende, 1045 m lange Gemeindestraße wird in die Kategorie der Bezirksstraßen eingereiht und übergeht von dem Zeitpunkte an in die Obforge des Tschernemblers Bezirksstraßenausschusses, sobald die Gemeinde Adlešitz dieselbe in einen ordnungsmäßigen Stand versetzt und beschottert haben wird.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in prestopimo k daljni točki, to je:

12. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer:

a) o št. I. in II. uvoda.

12. Mündlicher Bericht des Rechnungsbereichsausschusses über den Rechnungsbereich des Landesauschusses, und zwar über:

a) Nr. I. und II. der Einleitung.

Poročevalec Grasselli:

Visoka zbornica! Odsek za letno poročilo deželnega odbora za dobo od 1. januvarija do konca leta 1893. je tiste oddelke poročila, kateri so bili njemu

dodeljeni, večinoma razpravljaj in se usoja danes začenjati s poročilom o njih. Predno preidem na poročilo samo, osmeljam se v ime odsekovo o načinu poročanja o letnem poročilu izpregovoriti nekoliko besed.

Visoka zbornica je pri raznih prilikah že opazila, da nekateri gospodje poročevalci poročajo o letnem poročilu tako, da nekoliko parafrazirajo to letno poročilo. Odseku za letno poročilo se ta način poročanja ne vidi pravilen. Letno poročilo je natisneno, je bilo o svojem času razdeljeno, in vsak deželni poslanec imel je torej priliko, čitati in poučiti se, kaj obsega poročilo deželnega odbora. Po mnenji odsekovem ni naloga poročevalca, olajševati poslancem to delo in jim pripovedovati, kaj je v letnem poročilu natisneno. (Poslanec baron Schwegel: — Abgeordneter Freiherr v. Schwegel: «Sehr gut!») Zaradi tega v imenu odsekovem naznanjam, da se odsek za letno poročilo ne bode držal tega načina poročanja (poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Slava mu!»,) nego bode govoril samo o tistih točkah in tedaj, kadar bode treba staviti kak predlog. (Klici: — Ruße: «Dobro, dobro!»)

Po teh uvodnih besedah usojam si prestopiti na št. I. in II. uvoda letnega poročila in predlagam o številkah I., t. j. o običajnih lojalnih pojavih:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«I.) Deželni zbor jemlje I. točko uvoda poročila deželnega odbora za 1893. leto drage volje na znanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim nadaljevati.

Poročevalec Grasselli:

Točka II. uvoda letnega poročila istotako ni dala odseku za letno poročilo povoda, staviti kakšen poseben predlog in zaradi tega zgolj predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«II.) Deželni odbor jemlje II. točko uvoda poročila deželnega odbora za 1893. leto na znanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Gospôda moja! Meni daje to poročilo povod k nekaterim kratkim opomnjam. Dne 23. septembra lanskega leta se je vršil jako važen dogodek. Otvorila se je proga dolenjske železnice od Ljubljane do Kočevja, in kakor je navada pri takih prilikah, priredil se je

otvoritveni vlak. Povabljeni so bili zastopniki dežele, stavbnega vodstva in visoke vlade. Od strani visoke vlade je prišel Njega ekscelenca gospod trgovski minister sam, da prisostvuje pri tej lepi in pomenljivi slavnosti. O priliki, ko je vlak prišel v Kočevje, izpregovoril je Njega ekscelenca gospod trgovski minister na adresu dežele jako lepe, v srce segajoče besede. Ker je bil v deželi, čegar prebivalstvo je večinoma slovensko, ni si mogel drugače, nego da je lepim svojim nemškim besedam pridodal tudi nekoliko slovenskih besedi. Istotako je predsednik upravnega odbora dolenskih železnic Njega ekscelenca gospod baron Schwegel slavil ta imenitni dogodek v krasnih slovenskih besedah (poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Slava mu!»), odgovoriti je imel prečastiti naš gospod deželni glavar in storil je to tudi v lepih besedah in primerno naglašujoč važnost dneva; vender pa nisem mogel biti popolnoma zadovoljen z njegovim govorom. Ako sta se Njega ekscelenca c. kr. trgovinski minister in predsednik upravnega odbora dolenskih železnic Njega ekscelenca baron Schwegel, katera oba nista imela te dolžnosti, vender čutila zavezana, spominjati se, da se slavnost vrši v pretežno slovenski deželi in sta temu čutilu dala vidni izraz, moral bi bil to storiti še bolj prečastiti naš gospod deželni glavar. On bi bil moral po mojem mnenju odgovarjajoč na besede Njega ekscelence trgovskega ministra začeti svoj govor, kakor se spodobi za glavarja slovenske dežele, v slovenskem jeziku, in potem ga nadaljevati šele v nemškem jeziku. On pa tega ni storil; temveč je začel svoj govor nemški in ga šele nadaljeval slovenski. Smatram to za nekako razžaljenje slovenskega stanovništva naše dežele in pozabljenje fiktivnih razmer, in ker se take slavnosti utegnejo še vršiti v naši deželi, in ker želim, da bi prečastiti naš gospod deželni glavar še prav dolgo imel čast, ostati na svojem mestu, in ker torej mislim, da bode še večkrat imel priliko, nastopati v enakih slovesnih trenutkih, izrekam željo, da bi v bodoče upošteval fiktivne okoliščnosti in drugače ravnal, kakor o tej priliki. (Odobrovanje v središču. — Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker gospod poslanec Hribar ne stavlja nobenega predloga, prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje svoje poročanje.

Poročevalec Grasselli:

Nimam ničesar omenjati.

Deželni glavar:

Torej preidemo k glasovanju in prosim gospode, kateri prihrdijo predlogu odseka za letno poročilo, naj izvolijo ustati.

Predlog je sprejet.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim, da dotični gospod poročevalec prične svoje poročilo o točki b., to je:

- b) o § 1.: Zakonski načrti in sklepi;
b) § 1.: Gesetzentwürfe und Beschlüsse.

Berichterstatter Freiherr von Wurzbach:

Im § 1 des Rechnungsberichtes für das Jahr 1893 berichtet der Landesausschuß über die Erledigung der der Allerhöchsten Sanction unterbreiteten Gesetzentwürfe und Beschlüsse. Da der Rechnungsbericht dem hohen Hause zur Hand ist, so glaube ich von der Vorlesung der betreffenden Gesetzentwürfe und Beschlüsse absehen zu können und beschränke mich daher darauf, zu berichten, daß der Rechnungsberichts-Ausschuß betreffs des § 1 nichts zu bemerken findet.

Der Rechnungsberichts-Ausschuß stellt demnach den Antrag:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«Der Landtag nimmt den § 1 des Rechnungsberichtes für das Jahr 1893 genehmigend zur Kenntnis.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Višnikar ima besedo.

Poslanec Višnikar:

V marg. št. 14., § 1., je govor o Najvišjem potrjenji zakona o napravi ceste Sodražica-Hrib. Ker so se takrat, ko smo sklepali o predlogu za zgradbo te ceste, od strani več občin in privatnih interesentov obljubovale razne podpore, sklenil je visoki deželni zbor sočasno z dotičnim zakonom z dné 12. maja leta 1893. nastopno resolucijo: «Deželnemu odboru se naroča, da naj po cestnem odboru najprej dožene, koliko je zanesljivo pričakovati obljubljenih prostovoljnih doneskov, in naj potem predloži novo poročilo, v kojem naj se ozira tudi na prostovoljne doneske.»

Ker iz letnega poročila ni razvidno, kako usodo je imela ta resolucija, in ker je že danes zgradbo te ceste oddati, in resno misliti na pokritje ogromnih stroškov, a ni znano, ali bode kdo kaj prispeval, ali ne bode ostalo samo pri obljubah, usojam si vprašati prečastitega gospoda deželnega glavarja, kaj se je storilo v rešitev te resolucije in kak uspeh je imela? (Klici na levi: — Rufo links: «Dobro, dobro!»)

Deželni glavar:

Odgovarjaje na to vprašanje pojasnujem, da je deželni odbor cestnemu odboru takoj dal nalog, da naj posreduje in skrbi, da se bodo tisti, ki so obljubili kak prispevek, v pravomočni obliki zavezali v to. Do časa, ko se je letno poročilo sestavilo, ni bilo še nobenega odgovora cestnega odbora, sedaj pa je prišel nek dopis, v katerem je cestni odbor naznanil, da so nekatere občine, — natanko ne vem, katere so bile, pa kadar pride na vrsto dovoljenje cestne priklade za Ribniški cestni okraj, povedal bom to natanko — obljubile prostovoljnih doneskov. Posebno veliko ni bilo, ampak nekaj je pa vender, in zemljišča se bodo večinoma brezplačno odstopila.

Kar se tiče oddaje zgradbe, moram pojasniti, da se še ni oddala, ker si je deželni odbor pridržal, pritrđiti dotični oferti.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Berichterstatter Freiherr v. Wurzbach:

Ich wiederhole den Antrag auf genehmigende Kenntnissnahme des § 1.

Deželni glavar:

Prosim glasovati, in prosim gospode, kateri pritrdé odsekovemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k točki:

e) o § 3. C: Zdravstvene reči;

c) § 3. C: Sanitätsangelegenheiten.

Poročevalec Grasselli:

Visoka zbornica! O § 3. v zaglavji pod črko C nima odsek za letno poročilo staviti nobenih posebnih predlogov. S zadoščenjem mu je konstatovati, da si je deželni odbor pošteno prizadeval, izvršiti sklepe, ki so bili lani pri tem oddelku skleneni. Videti je, da je imela izvršitev teh sklepov in nálogov, ki jih je dobil deželni odbor, vsaj nekoliko zaželenega uspeha. Pogrešal je odsek pri marg. št. 110. poročila o izvršitvi sklepa, katerega je visoki deželni zbor storil lani v svoji XIII. seji dne 12. maja, onega sklepa, ki je meril na to, da deželni odbor premišljuje, ali bi ne kazalo, pomnožiti število podpor za take bolnike, ki se pošiljajo v morsko kopel v Gradež; vender pa tudi v tem oziru odsek misli, da ni treba staviti posebnega predloga letos, ker deželni odbor najbrž še ni imel potrebnega gradiva in bode šele na podlagi skušenj stavil svoj predlog.

Zaradi tega se omejuje odsek za letno poročilo na to, da predlaga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželni zbor jemlje poglavje pod črko C, § 3. poročila deželnega odbora, zadevajoče »zdravstvene reči« od marg. št. 98. do 115. odobruje na znanje.»

Deželni glavar:

Gospod poslanec vitez dr. Bleiweis se je oglašil k besedi.

Poslanec vitez dr. Bleiweis Trsteniški:

Dovoljujem si par besed k marg. št. 98., v kateri poroča deželni odbor, katere zdravnike je nastavil kot okrožne zdravnike. Če se ne motim, sklenil je visoki deželni zbor pred več leti resolucijo, da se imajo samo taki zdravniki nastaviti, ki so službovali nekaj časa v

kaki bolnišnici, ker le taki popolnoma zadostujejo zahtevam, katere stavlja prebivalstvo na deželi do njih. Leta 1893. pa je deželni odbor nastavil dva okrožna zdravnika, ki se nikdar nista službovala v kaki bolnišnici, katera vsled tega ne zadostujeta zahtevam, katere se morajo staviti do njih. Izrekam željo, da deželni odbor v prihodnjic ne ravna več tako, temveč naj bi se spominjal omenjene resolucije, da naj se po deželi nastavljajo le taki okrožni zdravniki, kateri so najmanj dve leti službovali v kaki bolnišnici, ker le oni so v istini praktično zadostno izvežbani.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Vošnjak ima besedo.

Poslanec dr. Vošnjak:

V pojasnilo povem, da je deželni odbor ravno vsled sklepa visokega deželnega zbora letos pomnožil podporo za bolnike, ki se pošiljajo v Gradež od 200 gld. na 300 gld. Ker se je deželni zaklad pozneje razpravljal, nego se je sestavilo letno poročilo, se to v letnem poročilu ni omenilo, v proračunu pa je vstavljen znesek 300 gld.

Kar se tiče opazke gospoda poslanca viteza dr. Bleiweisa, da naj bi se nastavljali kot okrožni zdravniki le zdravniki, ki imajo dveletno prakso v kaki bolnici, se o tem ni nič sklepalo v visoki zbornici, ampak le razgovarjalo. V poslednjem času se je s to stvarjo pečal tudi zdravstveni svet in je izrekel mnenje, da naj se nastavljajo le taki zdravniki, ki so prej prakticirali v bolnicah, silno težko pa n. pr., če prosi za službo kak zdravnik, diplomiran doktor, ki je bil v vojaški službi in ima vse sposobnosti, katere zakon zahteva. V takem slučaju je težko reči, mi ga ne nastavimo, ker zahtevamo še nekaj drugega, kakor je določeno v zakonu. Pravico do prakse ima vsak zdravnik, ki je diplomiran in to izkaže. Deželni odbor bode gotovo uvaževal stvar in zahteval vsaj enoletno prakso v kaki bolnici, ker je to res potrebno. Jaz se sam čudim, da so mladi gospodje zdravniki tako pogumni, da komaj izstopivši iz šole takoj stopijo v prakso. To je stvar vesti dotičnega, če tako ravna, gotovo pa zanj ne bode koristno. V deželnem odboru smo se v zadnjem času posvetovali o tej stvari in sklenili, da vladi ne bomo nobenega priporočali, ako nima vsaj enoletne prakse v kaki bolnici.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Ogorelc ima besedo.

Poslanec Ogorelc:

V 12. seji 10. maja preteklega leta se je deželnemu odboru naročilo, da bi o prošnji županstev občin Studenec, Iška Loka, Iška Vas, Verbljene, Tomišelj, Pijava Gorica in Želimlje za izločitev iz šmarijskega zdravstvenega okrožja in za ustanovitev posebnega zdravstvenega okraja za te občine s sedežem na Studenci poizvedaval in poročal v tem zasedanju. Ker pa

v letnem poročilu deželnega odbora ne nahajam nikakršnega poročila in pojasnila o tej stvari, usojal bi si, prositi gospoda poročevalca deželnega odbora, da izvoli pojasniti to zadevo.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Vošnjak ima besedo.

Poslanec dr. Vošnjak:

Stvar pojasnujem s tem, da se v deželnem odboru misli, za sedaj nikjer ne ustanoviti novih zdravstvenih okrožij, ker imamo itak sedem zdravniških služeb, katerih ne moremo oddati, ker ni kompetentov zanje, akoravno so nekatera v dobrih krajih. Nova zdravstvena okrožja ustanavljati, bi se le reklo, nove troške nalagati deželnemu zakladu, kajti če se ne oglasi noben zdravnik za dotično službo, mora deželni odbor sosednemu okrožnemu zdravniku dajati remuneracijo. Sedaj je v Šmariji zdravnik za ves okraj, če pa napravimo novo okrožje s sedežem v Studenci, morali bi Šmarijskemu ali Ljubljanskemu zdravniku več plačevati, kajti na to niti misliti ni, da bi se sedaj kdo oglasil za mesto v Studenci. Vsaj je prazno še mesto v Črnomlju, kjer bi imel okrajni zdravnik plače 800 gld. in kjer je sedež okrajnega glavarstva. Ravno tako je prazno mesto v Metliki, kjer znaša plača 700 gld., in potem je tudi na Notranjskem več mest praznih. Sploh do sedaj še ni zadosti kompetentov. K sreči študira sedaj več Slovencev medicino, tako da bode v treh do štirih letih zadosti zdravnikov, in potem bode deželni odbor šele prišel do tega, da bode morda ustanovil kaka nova zdravstvena okrožja. Prošenj je več takih, ali za zdaj se ne da ničesar opraviti. V Črnomlju smo c. kr. okrajnemu zdravniku za namestništvo plačevali 600 gld. remuneracije, torej zdravniku, ki ni okrožni zdravnik. Za Kočevsko Reko tudi dajemo okrožnemu zdravniku v Kočevji letno remuneracijo 500 gld., da pride vsak teden enkrat tja. Novih zdravstvenih okrožij torej ne kaže ustanavljati, dokler se sedanja mesta ne morejo oddati.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Dragoš ima besedo.

Poslanec Dragoš:

Jaz bi tukaj tudi toplo priporočal deželnemu odboru, da se ozira na Črnomelj, kjer je služba okrožnega zdravnika že poldrugo leto izpraznjena. Okrajni zdravnik ima opravljati zdravniško službo v dveh sodnih okrajih, pa posebno za slučaj nalezljivih bolezni s tem ni zadostno preskrbljeno, kajti večkrat ga po celi teden ni doma, bolniki pa prihajajo po pet do šest ur daleč in ga ne najdejo.

Zato bi stavil sledečo resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, da nastavi v Črnomlju vže vender okrožnega zdravnika.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Dragoša, izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Vošnjak ima besedo.

Poslanec dr. Vošnjak:

Mislim, da deželni odbor v tem slučaju ne more ničesar storiti in ne more ukazati kateremu zdravniku, da naj gre v Črnomelj. V poslednjem času je zdravstveni zastop v Črnomlju ukrenil, da se poviša plača od 800 gld. na 1000 gld., in torej je mogoče, da se bode sedaj oglasil kak zdravnik, prisiliti pa ne moremo nobenega.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Grasselli:

O razpravljanih stvaréh nimam ničesa omeniti, le gledé resolucije gospoda poslanca Dragoša, o kateri bi sicer tudi ne imel ničesar izpregovoriti, ker je odgovoril že gospod poročevalec deželnega odbora, izrekam željo, in to je vse, kar morem s tega stališča storiti, da bi deželni odbor imel moč, zdravnike tjá pošiljati, kamor nečejo iti. (Veselost. — Heiterkeit.)

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje, in sicer bomo glasovali najprej o odsekovem predlogu in potem o predlogu gospoda poslanca Dragoša.

Prosim torej gospode, ki se strinjajo s predlogom odseka za letno poročilo, da se § 3., C. «Zdravstvene reči», vzame na znanje, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj bomo glasovali še o predlogu gospoda poslanca Dragoša, ki se glasi:

«Deželnemu odboru se naroča, da nastavi v Črnomlju vže vender okrožnega zdravnika.»

Gospodje, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k točki d, to je:

d) o § 4.: Deželne podpore;

d) § 4.: Landesunterstützungen,

in o § 5.: Občinske reči,

und § 5.: Gemeinde-Angelegenheiten.

Poročevalec Lenarčič:

Čast mi je poročati o § 4. letnega poročila o deželnih podporah. V marg. št. 1. nam poroča deželni

odbor, da je skupaj bilo razdeljenih 3437 gld. 22 kr. kot podpore vsled toče poškodovanim, in sicer po okrajih Črnomelj, Ljubljanska okolica, Kranj in Litija.

V štev. 2. je povedano, da so podpore pogorelcem, in sicer v okrajih Kamnik, Krško, Lôž, Kranj, Novo mesto, Postojna, Ljubljanska okolica in Radoljca znašale skupaj 3950 gld.

Dalje je v 3. marg. štv. povedano, da so se vsled drugih nezgod izplačale podpore v skupnem znesku 295 gld.; zanimiva je tu podpora 30 gld. za tri po streli ubite krave, ki se je dala nekemu posestniku v Kranjskem okraji.

Pod štv. 4. je povedano, da se je vsled podpor, dovoljenih od visokega deželnega zbora, skupaj 11.310 gld. izplačalo v razne namene.

Pod štv. 5. je povedano, o katerih paragrafih je govor o drugih podporah. Odsek za letno poročilo nima k temu paragrafu napraviti nobenih opazek in tudi ne staviti kekega posebnega predloga, in zato le nasvetujem, da se § 4. z marg. štv. 1.—5. vzame na znanje. (Obvelja. — *Angenommen.*)

V § 5. «Občinske stvari» so omenjene občinske priklade, katere pobirati se je občinam dovolilo od 1. januarja do konca leta 1893. Poročilo deželnega odbora obsega le one občinske priklade, ki presegajo 15 %. Kot poročevalec o tej stvari napravil sem grafični izkazek vseh teh občinskih priklad, ker sem bil mnenja, da tak grafični izkaz najbolj pokaže visokost priklad v posameznih občinah bolje kakor številke, in častiti gospodje poslanci se lahko prepričajo iz tega grafičnega izkaza, ki se jim je razdelil, kakšne so bile priklade. Zanimivo je, vedeti, kje so bile občinske priklade najvišje, in če pogledate izkaz, vidite, da je v Črnomeljskem okraji najvišja doklada znašala 66 %, in sicer v občini Čresnjevec. V Kamniškem okraji bila je priklada 50 % najvišja, in sicer v Brezovici. V Kočevskem okraji je imela občina Lienfeld 75 % priklado. Dalje nahajamo v okraji Kranjskem občine Sv. Križ, Kovor, Sorica, Predvor, Selce in Smednik s 50 %. V Krškem okraji nahajamo občino Sv. Križ z 50 % priklado, v Litijem Režise s 50 %, v Logaškem okraji Cerknico z 71 %, v Novomeskem okraji občino Smuko z 71 %, v Postojnem okraji občine Sv. Mihael, Košana in Col s 50 % in v Radoljskem okraji občino Blejsko z 59 % priklado.

Vse te občinske priklade, katere so precēj visoke, so navadno prouzročene po troških za zgradbo šol ali pa za zgradbo takih staveb, ki so v kaki zvezi z cerkvijo. K drugim točkam tega paragrafa odsek za letno poročilo nima napraviti nikakih opazek. Le gledé občinskih priklad bil je odsek tega mnenja, da bi bilo dobro, ako bi se v prihodnje za vse občine napravil grafični izkazek, ki bi ne obsegal samo občine, ki so pobirale višje kot 15 % priklade, temveč tudi one, ki so imele priklade pod 15 %.

V imenu odsekovem stavim predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem letnem poročilu k § 5. dodá grafični načrt o visokosti občinskih priklad po vzorcu, katerega je sestavil poro-

čevalec, kateri načrt je popolniti v toliko, da se bode raztezal tudi na priklade onih občin, katere imajo manjše priklade kot 15 %.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Grasselli ima besedo.

Poslanec Grasselli:

V imé odseka za letno poročilo si izprosim besede, da predlagam, naj bi visoka zbornica, katera je gotovo z zadovoljstvom pozdravila grafični pregled, katerega je prečastiti gospod deželni glavar na mojo prošnjo dal avtografirati, gospodu poročevalcu, čegar povse-
virna misel je ta grafični izkaz, na njegovej požrtvovalnosti in trudoljubivosti izrekla svoje priznanje in zahvalo. (Odobranje. — *Beifall.*)

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje, in sicer pride na vrsto najprej odsekov predlog.

Prosim gospode, kateri pritrdé predlogu odseka za letno poročilo, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Predlog je sprejet.

Sedaj prosim še glasovati o predlogu gospoda poročevalca Grassellija, in prosim gospode, kateri pritrdé njegovemu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Predlog je sprejet.

Na vrsto pride točka:

e) o § 7. A: Deželna prisilna delarnica.

e) § 7. A: Landes-Zwangsarbeitsanstalt.

Poročevalec Klein:

Naj mi bode dovoljeno, da poročam v imenu odseka za letno poročilo o § 7. «Deželna prisilna delarnica».

Med drugim poročá deželni odbor, da je visoka c. kr. vlada po večletnem obravnavanju obljubila državni donesek 25.000 gld. za razširjenje zavoda, katerega bode bajé postavila v proračun leta 1895. Ko bo to razširjenje dovršeno, je odsek mnenja, da bi dobro bilo za dečke, ko bi se od odraslih prisiljencev popolnoma ločili in sicer tako, da bi bili dečki do 14. leta posebej in oni od 14. do 18. leta tudi zase, tako da obe kategoriji ne prideti mej sabo v dotiko in istotako ne z odraslimi. Na ta način je upati, da bode uspeh poboljšanja dosežen.

Nadalje vidimo iz poročila, da so se tudi leta 1893 prisiljenci vporabljali v obilem številu zunaj zavoda, kakor tudi, da so se naročila na rokodelska in takozvana naročena dela omejila na brezpogojno potrebo.

Odsek želi, da bi tudi zanaprej imel deželni odbor zavod v tem zmislu pod očesom in tako odvrnil prisilno konkurenco tukajšnjim malim obrtnikom.

Odsek nima nadalje nič posebnega omeniti, ter prosi, da bi se nastopni predlog sprejel:

Visoki deželni zbor naj sklene;

1.) Letno poročilo, § 7. «Deželna prisilna delarnica», marg. št. 1. do vštete 14., se odobrovaje na znanje vzame.

2.) Visoki c. kr. vladi se za obljubljeni državni donesek 25.000 gld. zahvala izreče.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s prvim predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Prosim gospode, kateri pritrdé drugemu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi drugi predlog je sprejet.

Z ozirom na to, da je pri 13. točki pričakovati daljša debata in itak nimamo preveč gradiva za prihodnjo sejo, predlagam, da končamo obravnavo za danes.

Nerešene točke pridejo na dnevni red prihodnje seje in razen tega še sledeče točke:

(Dnevni red glej prihodnjo sejo. — Tagesordnung siehe nächste Sitzung.)

Prihodnja seja bode v saboto dne 10. t. m. ob 10. uri dopoldne.

Z dovoljenjem visoke zbornice bi predlagal, da se takoj danes sledeča priloga:

Priloga 66. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o preložitvi okrajne ceste med Rako in Veliko Vasjo v delni progi pri Selih. —

Beilage 66. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Gesetzentwurf betreffend die Umlegung der Bezirksstraße zwischen Arch und Großdorf in der Theilstrecke bei Sela vorgelegt wird —

katera se je danes razdelila med gospode poslance, izroči upravnemu odseku.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dalje prosim na znanje vzeti, da zboruje finančni odsek jutri ob 10. uri dopoldne; upravni in finančni odsek zborujeta skupno v posvetovanje samostalnega predloga gospoda poslanca Povšeta jutri ob 4. popoldne; davčni odsek ima sejo jutri ob 11. uri dopoldne in upravni odsek ravno tako jutri ob 1/2 11. uri dopoldne.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri 15 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr 15 Minuten Nachmittag.

